

MEDECINS SANS FRONTIERES
ΓΙΑΤΡΟΙ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ

Σε Κοινή Θέα

**Το Ανθρώπινο Κόστος των Πολιτικών Μετανάστευσης
και των Βίαιων Πρακτικών στα Ελληνικά Θαλάσσια Σύνορα**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μία κρίση αναδύεται σε όλη την Ευρώπη, η οποία προκύπτει από τη διάβρωση των ανθρωπιστικών αξιών και την αποτυχία της Ευρώπης να επιδείξει αλληλεγγύη και να παράσχει αρωγή προς όσους αναζητούν ασφάλεια και προστασία. Η παρούσα έκθεση βασίζεται στην επιχειρησιακή δράση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στην Ελλάδα, και παρουσιάζει μια καταγραφή της βίας που έχουν βιώσει άνθρωποι αναζητώντας προστασία στην Ευρώπη, καθώς και των ανθρωπιστικών και ιατρικών επιπτώσεων της βίας αυτής, η οποία προκαλεί ανεπίτρεπτες κακουχίες που θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί - και ως εμφανίζεται - και απώλεια ζωών.

Ως ιατρική και ανθρωπιστική οργάνωση, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα, δεν μπορούμε να παραμείνουμε σιωπηλοί μπροστά στην - εξαιρετικής κλίμακας και σοβαρότητας - βία, η οποία αναφέρεται στις ομάδες μας τα τελευταία δύο χρόνια στα νησιά της Λέσβου και της Σάμου. Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα, όπου η βία στα σύνορα της Ελλάδας συνεχίζεται και παραμένει ατιμώρητη, εμείς κινητοποιούμαστε επί τη βάση των ιδρυτικών αρχών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, στον πυρήνα των οποίων βρίσκονται το ιατρικό μας καθήκον και η θέλησή μας να φέρουμε στο φως οδυνηρές πραγματικότητες που μας αναφέρουν οι ασθενείς μας.

Άνθρωποι που αναζητούν προστασία στην Ελλάδα, πολλοί εκ των οποίων έχουν ήδη αντιμετωπίσει αναρίθμητες κακουχίες κατά την προσπάθειά τους να προσεγγίσουν τις ακτές της Ευρώπης, επωμίζονται το βάρος των πολιτικών προσπαθειών που στόχο έχουν είτε να τους αποτρέψουν είτε να τους περιορίσουν κατά την άφιξή τους, συχνά με βίαιο τρόπο. Τέτοιου είδους πολιτικές και πρακτικές βίαιης διαχείρισης των συνόρων θέτουν αδικαιολόγητα σε κίνδυνο τη ζωή τους και την ακεραιότητά τους.

Κατά την τελευταία δεκαετία, παρατηρούμε τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου να μετατρέπονται σε έμβλημα της αποτυχίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ελληνικών Αρχών, να θέσουν την ακεραιότητα των ατόμων στον πυρήνα της απόκρισής τους στο ζήτημα της μετανάστευσης. Οι προσωπικές αφηγήσεις που παρουσιάζονται στην παρούσα έκθεση δεν αποτελούν μεμονωμένα περιστατικά. Αντιθέτως, οι ιστορίες αυτές αντικατοπτρίζουν την επικίνδυνη αδιαφορία για την υγεία και την ασφάλεια των ανθρώπων που αναζητούν προστασία σε άλλα σύνορα της Ε.Ε., συμπεριλαμβανομένων εκείνων της Ιταλίας¹, Γαλλίας, Βέλγιου, Πολωνίας, Λιθουανίας², Ουγγαρίας³, Σερβίας, Βουλγαρίας⁴, όπου οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έχουν διαχειριστεί τις ιατρικές και ανθρωπιστικές επιπτώσεις των βίαιων πρακτικών διαχείρισης των συνόρων.

Η παρούσα κατάσταση στα σύνορα της Ευρώπης είναι αποτέλεσμα των πολιτικών της Ε.Ε., οι οποίες συγχωρούν και διευκολύνουν συνεχόμενη βία έναντι των ατόμων που τελούν σε ανάγκη⁵. Για να αντιμετωπίσουμε το ζήτημα αυτό καλούμε σε συλλογική και επείγουσα δέσμευση την Ε.Ε. και τις Ελληνικές αρχές, ώστε να τηρήσουν τις θεμελιώδεις αρχές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και το δικαίωμα των ανθρώπων στην ασφάλεια, την υγεία και την προστασία. Ευελπιστούμε, ότι η παρούσα έκθεση θα επισημάνει την ανάγκη υποδοχής ανθρώπων που αναζητούν προστασία με αλληλεγγύη και ανθρωπιστική βοήθεια, παρά την απώθηση αυτών με βία. Δεσμευόμαστε ότι το ανθρώπινο κόστος των μεταναστευτικών πολιτικών της Ε.Ε. πρέπει να αντιμετωπιστεί και να μην περάσει απαρατήρητο.

¹ Γιατροί Χωρίς Σύνορα, [People on the move face violence and pushbacks at Italian-France border](#), Αύγουστος 2023.

² Γιατροί Χωρίς Σύνορα, [Repeated pushbacks at Lithuanian border cause mental and physical suffering to people on the move](#), Σεπτέμβριος 2019.

³ Γιατροί Χωρίς Σύνορα, [Alarming violence occurring at Hungary-Serbia border](#), Αύγουστος 2022.

⁴ Γιατροί Χωρίς Σύνορα, [Children repeatedly abused by border authorities](#), Αύγουστος 2017.

⁵ Γιατροί Χωρίς Σύνορα, [Constructing crisis at Europe's borders](#), Ιούνιος 2021; Γιατροί Χωρίς Σύνορα, [Obstacle course to Europe: a policy-made humanitarian crisis at EU borders](#), Ιανουάριος 2016.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σύνοψη	6
1. Εισαγωγή	8
2. Μεθοδολογία	10
3. Υγεία και ευαλωτότητα: τι διαπιστώνουν οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα	12
3.1 Επείγουσα ιατρική βοήθεια των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο	12
3.2 Ευαλωτότητες και ιατρικές ανάγκες των νεοαφικθέντων	12
4. Επαναπροωθήσεις ως πρακτική ρουτίνας	14
4.1 Επαναπροωθήσεις στη θάλασσα και στη στεριά	14
4.2 Άνθρωποι που αγνοούνται	16
4.3 Βία και απάνθρωπη μεταχείριση	17
4.3.1 Χειροπέδηση, ακινητοποίηση και απαγωγή	18
4.3.2 Σωματική βία και λεκτική ταπείνωση	20
4.3.3 Σωματικές έρευνες με αφαίρεση ρούχων και παρεμβατικές σωματικές έρευνες	21
4.3.4 Κατάσχεση ή/και καταστροφή προσωπικών αντικειμένων	22
5. Οι επιπτώσεις: ζωές που τίθενται σε κίνδυνο και βλάπτονται	23
5.1 Απώλεια ζωής στη θάλασσα	23
5.1.1 Ναυάγια	23
5.1.2 Θάνατος κατά την επαναπροώθηση	24
5.2 Διαχωρισμός μελών οικογένειας	24
5.3 Σοβαρή βλάβη στην υγεία των ανθρώπων	26
5.3.1 Επικίνδυνο έδαφος	26
5.3.2 Κίνδυνοι για εγκύους	26
5.3.3 Ψυχική δυσφορία κατά την άφιξη	27
5.4 Μακροπρόθεσμες επιπτώσεις	28
6. Λειτουργώντας σε ένα εχθρικό περιβάλλον	30
6.1 Συρρικνούμενος ανθρωπιστικός χώρος	30
6.2 Ατιμωρησία και απουσία λογοδοσίας	30
7. Συμπέρασμα	31

«Μας είχαν προειδοποιήσει ότι η Ευρώπη δεν είναι μακριά, αλλά η θάλασσα είναι πολύ, πολύ επικίνδυνη.»

Alika⁶

ΟΙ ΓΙΑΤΡΟΙ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

• Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα είναι μια διεθνής ανθρωπιστική οργάνωση που παρέχει επείγουσα ιατρική βοήθεια σε πληθυσμούς που υποφέρουν, πλήττονται από ένοπλες συγκρούσεις, επιδημίες, φυσικές καταστροφές ή είναι αποκλεισμένοι από ιατρική φροντίδα. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα παρέχουν βοήθεια σε ανθρώπους με βάση τις ανάγκες τους, ανεξάρτητα από τη φυλή, τη θρησκεία, το φύλο ή τις πολιτικές πεποιθήσεις τους. Οι δράσεις των Γιατρών Χωρίς Σύνορα καθοδηγούνται από την ιατρική δεοντολογία και τις αρχές της ανεξαρτησίας, της ουδετερότητας, της αμεροληψίας και της λογοδοσίας.

• Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα από το 1991, και σήμερα παρέχουν ιατρική φροντίδα και φροντίδα ψυχικής υγείας σε αιτούντες άσυλο, μετανάστες και πρόσφυγες στην Αθήνα και στα νησιά του Αιγαίου, της Λέσβου και της Σάμου. Οι υπηρεσίες μας περιλαμβάνουν πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, φροντίδα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, θεραπεία χρόνιων νοσημάτων, φροντίδα για θύματα σεξουαλικής βίας, κλινική ψυχολογική φροντίδα και δραστηριότητες προαγωγής υγείας, καθώς και κοινωνική και νομική υποστήριξη. Στη Σάμο και τη Λέσβο παρέχουμε επίσης επείγουσα ιατρική βοήθεια σε ανθρώπους που τελούν σε κατάσταση ανάγκης που φτάνουν με βάρκες από την Τουρκία. Το 2022, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στην Ελλάδα πραγματοποίησαν 22.500 ιατρικές συνεδρίες και 7.460 συνεδρίες ατομικής ψυχικής υγείας και παρείχαν φροντίδα σε 820 θύματα σεξουαλικής βίας.

Προειδοποίηση ευαίσθητου περιεχομένου: Η παρούσα έκθεση περιέχει πληροφορίες και υλικό που μπορεί να είναι ευαίσθητο, δυσάρεστο ή να πυροδοτήσει αντιδράσεις σε ορισμένα άτομα. Προειδοποιούμε τους αναγνώστες ότι πιθανά να έρθουν αντιμέτωποι με υλικό που θα μπορούσε να προκαλέσει συναισθηματικές αντιδράσεις λόγω της ευαίσθητης φύσης του. Το περιεχόμενο της έκθεσης, και ιδίως οι αφηγήσεις των ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, παραπέμπουν ρητώς σε εμπειρίες βίας, σωματικής προσβολής, σωματικές έρευνες με αφαίρεση ρούχων και παρεμβατικές σωματικές έρευνες σε παιδιά, γυναίκες και άντρες.

⁶ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Alika.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

Αιτών άσυλο: Ένα άτομο που αναζητά διεθνή προστασία σε άλλη χώρα από τη δική του/της, εξ' αιτίας δίωξης ή σοβαρής βλάβης, που έχει κάνει αίτημα διεθνούς προστασίας και τελεί σε αναμονή έκδοσης απόφασης επί της αιτήσεως του/της αυτής, υπό το διεθνές και εθνικό δίκαιο ή που δεν έχει υποβάλει ακόμη τη σχετική αίτηση, αλλά ενδεχομένως να προτίθεται να το κάνει⁷.

Νεοαφιχθέντες: Άνθρωποι που έχουν φτάσει πρόσφατα στα ελληνικά νησιά και που δεν έχουν ακόμη αιτηθεί άσυλο.

Σημείωση: *Ως ιατρική ανθρωπιστική οργάνωση, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα δεν ξεχωρίζουν τους ανθρώπους με βάση το νομικό καθεστώς τους. Η βοήθειά μας βασίζεται εξολοκλήρου στις ιατρικές και ανθρωπιστικές ανάγκες. Η γενική ορολογία ποτέ δεν θα περιγράψει επαρκώς την πολυπλοκότητα των μεταναστευτικών μετακινήσεων των ασθενών μας, το ψυχολογικό τραύμα που έχουν υποστεί στη διαδρομή και την ανάγκη τους για προστασία και βοήθεια. Οι όροι σε αυτή την έκθεση χρησιμοποιούνται χωρίς προκαταλήψεις ως προς αυτές τις πραγματικές διαπιστώσεις.*

Ένστολοι: Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσουν ή να διακρίνουν/διαφοροποιήσουν μεταξύ των επιμέρους τμημάτων και οργάνων επιβολής του ελληνικού νόμου που αναφέρονται στις αφηγήσεις των ασθενών μας. Κατά συνέπεια, ο όρος «ένστολοι» χρησιμοποιείται σε αυτή την έκθεση ως γενικός όρος.

Άτομα με καλυμμένα πρόσωπα: Αναφέρεται σε άτομα που φορούν μάσκα για να καλύψουν (πλήρως) το πρόσωπό τους, όπως περιγράφεται στις αφηγήσεις των ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές (ΚΕΔ)⁸: Νέα κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης υψηλής ασφαλείας που σχεδιάζονται ή/και έχουν ανοίξει στη Σάμο, την Κω, τη Λέρο, τη Λέσβο, τη Χίο και τη Μαλακάσα. Είναι γνωστά και ως «κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης πολλαπλών χρήσεων»⁹.

Μη παροχή βοήθειας: Αναφέρεται σε καταστάσεις, όπου οι αρχές δεν παρέχουν την απαραίτητη βοήθεια, υποστήριξη ή προστασία σε αιτούντες άσυλο κατά την άφιξή τους στην Ελλάδα, στη στεριά ή τη θάλασσα. Περιλαμβάνει την αποτυχία παροχής ιατρικής φροντίδας, διενέργειας δραστηριοτήτων έρευνας και διάσωσης στη θάλασσα και την αποτυχία διευκόλυνσης πρόσβασης σε προστασία ατόμων που τελούν σε ανάγκη.

Επαναπροωθήσεις: Χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα σύνολο εξαναγκαστικών και συχνά βίαιων πρακτικών από κράτη είτε για να την άρνηση εισόδου των ανθρώπων που αναζητούν διεθνή προστασία είτε για την εξαναγκαστική απομάκρυνση αυτών από την επικράτειά τους. Σε αυτή την έκθεση, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα χρησιμοποιούν για τις επαναπροωθήσεις τον ορισμό του Ειδικού Εισηγητή για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών:

«Διάφορα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη, στα οποία ενίοτε εμπλέκονται τρίτες χώρες ή μη κρατικοί δρώντες, τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα την επαναπροώθηση μεταναστών, συμπεριλαμβανομένων αιτούντων άσυλο, με συνοπτικές διαδικασίες, χωρίς ατομική αξιολόγηση των αναγκών προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων τους, στη χώρα ή την επικράτεια ή στη θάλασσα, που μπορεί να είναι χωρικά ή διεθνή ύδατα, από όπου επιχειρήσαν να διασχίσουν ή διέσχισαν ένα διεθνές σύνορο.»¹⁰

⁷ UNHCR Master glossary of terms; Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Asylum and Migration Glossary 6.0 glossary](#), Μάιος 2018.

⁸ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, [Closed Controlled Access Center of Samos](#).

⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μετανάστευση και Εσωτερικές Υποθέσεις, [New multi-purpose reception and identification centres on Samos, Kos and Leros](#).

¹⁰ Ειδικός Εισηγητής για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών, [Report on means to address the human rights impact of pushbacks of migrants on land and at sea](#), A/HRC/47/30, Μάιος 2021.

ΣΥΝΟΨΗ

Οι αναφορές σε περιστατικά βίας στα σύνορα της Ελλάδας έχουν πολλαπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια, σε ένα πλαίσιο όπου η ιατρική και ανθρωπιστική βοήθεια για τους ανθρώπους που εισέρχονται στην Ελλάδα από τη στεριά και τη θάλασσα είναι περιορισμένη ή απύσχα, και ο ανεξάρτητος έλεγχος των πρακτικών διαχείρισης των συνόρων, ανύπαρκτος. Αφότου ξεκίνησαν οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ιατρικές δραστηριότητες σε ανταπόκριση των επειγουσών αναγκών των νεοαφικθέντων στα νησιά του Αιγαίου, της Σάμου και της Λέσβου, έχουν γίνει αποδέκτες επαναλαμβανόμενων αφηγήσεων για ζωές ασθενών που τέθηκαν σε κίνδυνο δια βίας και επαναπροωθήσεων. Με βάση επιχειρησιακά και συγκεντρωτικά ιατρικά δεδομένα, αφηγήσεις ασθενών και αφηγήσεις εργαζομένων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα που συλλέχθηκαν μεταξύ της περιόδου Αύγουστος 2021 έως Ιούλιος 2023, η παρούσα έκθεση εδράζεται σε ένα υπάρχον σύνολο ισχυρών ενδείξεων βίας και επαναπροωθήσεων στα ελληνικά σύνορα και υπογραμμίζει τη σωματική και ψυχολογική επιβάρυνση, καθώς και τους απειλητικούς για τη ζωή κινδύνους που υφίστανται όσοι αναζητούν ασφάλεια και προστασία στην Ελλάδα.

Στη Σάμο και τη Λέσβο, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ανταποκρίνονται στις ιατρικές και ανθρωπιστικές ανάγκες ανθρώπων που φτάνουν από τη θάλασσα εντός του υφιστάμενου πλαισίου και σε συνεργασία με άλλους φορείς. Τα τελευταία δύο χρόνια, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έχουν προσφέρει επειγούσα ιατρική βοήθεια σε 7.904 ανθρώπους λίγο μετά την άφιξή τους στα νησιά κατά τη διάρκεια 533 ξεχωριστών παρεμβάσεων. Πολλοί από τους νεοαφικθέντες ήταν σε κατάσταση συναισθηματικής δυσφορίας, εξαντλημένοι, βρεγμένοι, διψασμένοι, πεινασμένοι, υποφέροντας από την έκθεση σε κακές καιρικές συνθήκες και γεμάτοι αμυχές και μώλωπες. Μεταξύ αυτών, ήταν γυναίκες σε προχωρημένη εγκυμοσύνη, νεογέννητα, ασυνόδευτοι ανήλικοι, και ηλικιωμένοι. Πολλοί ασθενείς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα περιέγραψαν πώς είχαν παγιδευτεί σε έναν φαύλο κύκλο βίας, επαναπροωθήσεων και επαναλαμβανόμενων επικινδύνων θαλάσσιων περασμάτων. Παράλληλα, περίπου 2.000 ακόμη άνθρωποι, οι οποίοι φέρεται να έφτασαν στα νησιά, δεν εντοπίστηκαν ποτέ από τις ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στην τοποθεσία που επικοινωνήθηκε, έως και το πέρας της παρέμβασης και το πού βρίσκονταν δεν εντοπίστηκε περαιτέρω.

Στον απόηχο του τραγικού ναυαγίου στα ανοιχτά των ακτών της Πύλου, στη νοτιοδυτική Ελλάδα, στις 14 Ιουνίου 2023, όπου περίπου 500 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, υπήρξε αυξημένη διεθνής προσοχή και έλεγχος των πρακτικών διαχείρισης των ελληνικών συνόρων¹¹, συμπεριλαμβανομένης της συμπεριφοράς της Ελληνικής Ακτοφυλακής. Από τον Αύγουστο του 2023, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο έχουν παρατηρήσει αισθητή αύξηση του αριθμού των αφίξεων στα νησιά, οι οποίες συνοδεύονται από διασώσεις από την Ελληνική Ακτοφυλακή που έλαβαν μεγάλη δημοσιότητα. Παρ' όλα αυτά, τα ναυάγια και η βία στα θαλάσσια και χερσαία σύνορα φέρονται να συνεχίζονται, σύμφωνα με πληροφορίες, μέχρι και σήμερα.

Η πλειονότητα των ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα που έδωσαν τις μαρτυρίες τους περιγράφουν ότι έχουν επιζητήσει πολλών επαναπροωθήσεων και αποπειρών διέλευσης των συνόρων πριν από την τελική τους άφιξη. Οι μαρτυρίες των ασθενών δείχνουν μια επαναλαμβανόμενη πρακτική επαναπροωθήσεων σε θάλασσα και στεριά, που φέρονται να πραγματοποιούνται από ένστολους ή/και άτομα με καλυμμένα πρόσωπα. Στη θάλασσα, οι αφηγήσεις περιγράφουν τη

ρυμούλκηση των βαρκών των αιτούντων άσυλο με μεγάλη ταχύτητα, τη σκόπιμη πρόκληση φθοράς στη μηχανή των βαρκών και την εγκατάλειψη των ιδίων πάνω σε σωσίβιες λέμβους. Στη στεριά, οι μαρτυρίες δεικνύουν πρακτικές που περιλαμβάνουν σωματική βία, χειροπέδηση, άτυπη κράτηση, μεταφορά των ομάδων στην ακτή διά της βίας πριν επαναπροωθηθούν στη θάλασσα, καθώς και εξευτελιστικές σωματικές έρευνες.

Οι ασθενείς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα αναφέρουν ότι έχουν υποβληθεί σε ποικίλες και ανησυχητικές μορφές απάνθρωπης μεταχείρισης πριν επαναπροωθηθούν. Αυτές περιλαμβάνουν σωματική βία, όπως χτυπήματα με ραβδί, χαστούκια, κλωτσιές, γρονθοκοπήματα και χειροπέδηση στα χέρια και τους αστραγάλους. Όπως αναφέρεται, η σωματική βία συχνά συνοδεύεται από τακτικές και συμπεριφορές εκφοβισμού που περιλαμβάνουν πυροβολισμούς, λεκτική κακοποίηση και ταπείνωση, καταναγκαστικές σωματικές έρευνες και παρεμβατικές σωματικές έρευνες σε άντρες, γυναίκες και παιδιά, καθώς και την καταστροφή ή την αφαίρεση από την κατοχή τους απαραίτητων προσωπικών αντικειμένων που έχουν μαζί τους οι άνθρωποι στο ταξίδι τους.

Η επανειλημμένη έκθεση σε κινδύνους και η βία στην οποία αναφέρονται τα άτομα κατά τη διέλευση των συνόρων, σε συνδυασμό με τη σχεδόν πλήρη απουσία βοήθειας σε στεριά και θάλασσα, απειλούν τη ζωή και τη σωματική και ψυχική υγεία των ανθρώπων που αναζητούν ασφάλεια και προστασία. Οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έχουν ανταποκριθεί στις επειγούσες ιατρικές ανάγκες 60 επιζώντων ναυαγίων στα ανοιχτά της Σάμου και της Λέσβου, στα οποία βρήκαν τραγικό θάνατο 22 άνθρωποι, μεταξύ αυτών και παιδιά.

Αφού φτάνουν στη στεριά, οι άνθρωποι αναφέρουν ότι αναγκάζονται να κρυφτούν επειδή φοβούνται ότι θα επαναπροωθηθούν. Μερικές φορές κρύβονται για μέρες, χωρίς πρόσβαση σε τρόφιμα ή νερό και εκτεθειμένοι στα στοιχεία της φύσης και σε επικίνδυνο έδαφος. Από τον Αύγουστο του 2021 έως τον Ιούλιο του 2023, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα περιέθαλψαν 557 ασθενείς με τραύματα που φέρεται να προκλήθηκαν από εισρόφιση νερού ενόσω κολυμπούσαν, εγκαύματα από μηχανές, σωματική βία, ή πτώση ενώ σκαρφάλωναν ή προσπαθούσαν να ξεφύγουν από ένστολους και/ή άτομα με καλυμμένα πρόσωπα. Οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έχουν περιθάλψει ασθενείς με συμπτώματα αφυδάτωσης, υπογλυκαιμίας και θερμικής εξάντλησης, καθώς και με ιατρικές παθήσεις που σχετίζονται με τον χειμώνα, όπως κρουπαγγήμα και υποθερμία, με πολύ σοβαρούς κινδύνους για την υγεία των πιο ευάλωτων ατόμων, περιλαμβανομένων εγκύων και παιδιών.

Η βία και η μη παροχή βοήθειας που βιώνουν οι άνθρωποι στα ελληνιστοκρατικά σύνορα επιδεινώνουν τις προϋπάρχουσες ευαλωτότητες και τα προβλήματα σωματικής και ψυχικής υγείας, και επιτείνουν τις παρελθούσες τραυματικές εμπειρίες βίας, βλάπτοντας τη σωματική και ψυχολογική ακεραιότητα των ανθρώπων. Το συσσωρευμένο χρόνιο στρες από τις πολλαπλές βίαιες εμπειρίες έχει έναν καταστροφικό μακροπρόθεσμο αντίκτυπο στην ψυχική υγεία των ανθρώπων. Στο προσαναφερθέν διάστημα των περίπου δύο ετών, οι ομάδες ψυχικής υγείας των Γιατρών Χωρίς Σύνορα πραγματοποίησαν 8.621 ψυχολογικές ή/και ψυχιατρικές συνεδρίες. Κατά τη διάρκεια αυτών συχνά παρατηρούσαν με ποιον τρόπο παρελθούσες εμπειρίες από τη χώρα προέλευσης των ανθρώπων και από το ταξίδι τους, συνδυαζόμενες με εξευτελιστικές πράξεις που εμπειρέχουν ταπείνωση και απανθρωπισμό, στερούν από τους ανθρώπους την αξιοπρέπειά τους και την αυτοεκτίμησή τους, επιδεινώνοντας το υπάρχον τραύμα και ενσταλάζοντας ευαλωτότητα, αφήνοντας μακροχρόνια συναισθηματικά σημάδια.

¹¹ Aljazeera, [New lawsuit filed against Greece on behalf of refugee shipwreck survivors](#), Σεπτέμβριος 2023; The Guardian, [We just want to know if he is alive or dead': migrants desperate for news of relatives in Greece shipwreck disaster](#), Ιούνιος 2023.

Οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα συνεχίζουν να παρέχουν επείγουσα ιατρική φροντίδα σε νεοαφικθέντες στη Σάμο και τη Λέσβο, παρόλο που κατά διαστήματα το έργο τους παρεμποδίζεται. Ωστόσο, η συνολική παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στα νησιά γίνεται μέσα σε ένα κλίμα καχυποψίας και ποινικοποίησης, τόσο των εργαζομένων στον ανθρωπιστικό τομέα όσο και εκείνων που επιδιώκουν να βοηθήσουν. Η διαρκής συρρίκνωση του ανθρωπιστικού χώρου έχει επηρεάσει αρνητικά τις προσπάθειες της Κοινωνίας των Πολιτών να ανταποκριθεί στις ανάγκες των ανθρώπων που αναζητούν προστασία

στην Ευρώπη.

Καθώς οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα συνεχίζουν να ανταποκρίνονται στις ανθρωπιστικές και ιατρικές επιπτώσεις των μεταναστευτικών πολιτικών της Ελλάδας και της Ε.Ε. που προωθούν την αποτροπή και τις βίαιες πρακτικές ελέγχου των συνόρων αντί της ασφαλούς διέλευσης και της βοήθειας, καλούμε να γίνουν οι παρακάτω ενέργειες λόγω επείγοντος:

© MSF/Alice O'Neil/On

- Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα κάνουν έκκληση στην Ελληνική Κυβέρνηση και τους Ευρωπαίους ηγέτες να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι άνθρωποι που αναζητούν προστασία στην Ελλάδα αντιμετωπίζονται με ανθρωπιά και αξιοπρέπεια. Σε αυτά περιλαμβάνονται ο άμεσος και μόνιμος τερματισμός όλων των επαναπροωθήσεων και βίαιων πρακτικών στα σύνορα, διασφαλίζοντας τη συνεχή έρευνα και διάσωση στη θάλασσα και παρέχοντας εγγυήσεις πρόσβασης των ατόμων σε δίκαιες διαδικασίες ασύλου και σε ανθρωπιστική και ιατρική βοήθεια κατά την άφιξη, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις τους βάσει του Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Δικαίου.
- Η Ελληνική Κυβέρνηση πρέπει να δημιουργήσει ενεργά ένα φιλικό περιβάλλον για την προστασία και για την ακεραιότητα των ατόμων που αναζητούν προστασία και ασφάλεια. Η συνεχιζόμενη ατιμωρησία όσον αφορά τη βία σε βάρος αιτούντων άσυλο, μεταναστών και προσφύγων πρέπει να αντιμετωπιστεί με αποτελεσματική λογοδοσία και ανεξάρτητη παρακολούθηση, ενώ πρέπει να δοθεί άμεσα τέλος στους δυσανάλογους περιορισμούς και στην ποινικοποίηση των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών που παρέχουν βοήθεια στους νεοαφικθέντες.
- Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα κάνουν έκκληση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τα κράτη-δωρητές και άλλα κράτη-μέλη της Ε.Ε. να χρησιμοποιήσουν κάθε διαθέσιμο μηχανισμό για να διασφαλίσουν τη λογοδοσία για τις πράξεις βίας και τη συμμόρφωση με το Ευρωπαϊκό και Διεθνές Δίκαιο.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ως ιατρική ανθρωπιστική οργάνωση που ανταποκρίνεται στις ανάγκες των ανθρώπων που φτάνουν στις ακτές των νησιών του Αιγαίου για να ζητήσουν άσυλο στην Ευρώπη, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έχουν προσφέρει επείγουσα ιατρική βοήθεια σε 7.904 άτομα τα τελευταία δύο χρόνια. Οι ομάδες μας έχουν δει πώς οι άνθρωποι φτάνουν στην Ελλάδα εξουθενωμένοι και σε κατάσταση σοκ. Όπως αναφέρουν, πριν από την άφιξή τους, πολλοί έχουν κάνει ήδη πολλές απόπειρες να φτάσουν στην Ευρώπη-απόπειρες που περιελάμβαναν βιαιές επαναπροωθήσεις, επικίνδυνα θαλάσσια περάσματα, κράτηση, παρατεταμένη έκθεση σε κακές καιρικές συνθήκες, και διαστήματα που κρύβονται σε δάση και βουνά από φόβο μην πιστούν και επαναπροωθηθούν. Ορισμένοι φτάνουν με οξείες ιατρικές ανάγκες λόγω προηγούμενων εμπειριών ή περιστατικών στη διάρκεια του ταξιδιού τους. Άλλοι έχουν χάσει συγγενείς στη διαδρομή. Όλοι χρειάζονται άμεση ανθρωπιστική και ιατρική βοήθεια, καθώς και πρόσβαση σε δομές υποδοχής, διαδικασίες ασύλου και προστασία-ουσιώδεις συνθήκες που σε μεγάλο βαθμό παραμένουν μη προσβάσιμες για εκείνους που βρίσκονται εγκλωβισμένοι σε κύκλους βίας κατά την άφιξη.

Αυτή η έκθεση περιγράφει πώς η μη παροχή βοήθειας, η βία και οι επαναπροωθήσεις έχουν καταστεί αναπόσπαστο μέρος ενός συστήματος διαχείρισης των συνόρων στα νησιά της Σάμου και της Λέσβου, το οποίο χρηματοδοτείται και νομιμοποιείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση¹², με καταστροφικές επιπτώσεις για όσους επιχειρούν να αναζητήσουν προστασία στην Ευρώπη. Οι μορφές και οι επιπτώσεις της βίας που περιγράφονται σε αυτή την έκθεση δεν είναι τυχαίες, αλλά το αποτέλεσμα της επαναλαμβανόμενης εκθρόπισης προς τους αιτούντες άσυλο που φτάνουν στην Ελλάδα και προς εκείνους που τους βοηθούν. Την τελευταία δεκαετία, οι τακτικές διαχείρισης της μετανάστευσης στην Ελλάδα βασίζονται ολοένα και περισσότερο σε επικίνδυνες πρακτικές και σε άρνηση παροχής προστασίας, καθώς και σε σωματική και ψυχολογική βία σε βάρος όσων αναζητούν προστασία.

Παρόλο που τα κράτη έχουν υποχρέωση να παρέχουν βοήθεια στη θάλασσα, οι άνθρωποι που διασχίζουν το Αιγαίο αναζητώντας προστασία αντιμετωπίζουν συστηματικά μη παροχή βοήθειας και βία στα ελληνικά χωρικά ύδατα, ενώ οι περιορισμοί στην έρευνα και διάσωση από οργανώσεις έχουν δημιουργήσει ένα κενό ελέγχου και

παροχής βοήθειας, με αποτέλεσμα οι επαναπροωθήσεις και η βία στη θάλασσα να είναι σε μεγάλο βαθμό αθέατες.¹³ Καθώς ορισμένες θαλάσσιες ζώνες εποπτεύονται μόνο από το Πολεμικό Ναυτικό και την Ελληνική Ακτοφυλακή,¹⁴ οι επαναπροωθήσεις «έχουν γίνει de facto γενική πολιτική» με «συστηματικά χαρακτηριστικά»,¹⁵ όπως παρατηρείται ευρέως ήδη. Αυτή η πρακτική φέρεται να εφαρμόζεται στη θάλασσα για χρόνια είτε στα ελληνικά χωρικά ύδατα είτε στην ελληνική ζώνη έρευνας και διάσωσης. Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, μεταξύ άλλων, έχει επισημάνει τη «βαθμιαία αλλά σταθερή παγίωση των χαρακτηριστικών του φαινομένου των αναφερόμενων άτυπων επαναπροωθήσεων καθώς και της επαναλαμβανόμενης μεθοδολογίας τους».¹⁶

Οι επαναπροωθήσεις φέρονται να πραγματοποιούνται επίσης μετά την άφιξη των ανθρώπων στα ελληνικά νησιά¹⁷, σε ένα «επαναλαμβανόμενο οργανωμένο επιχειρησιακό πλαίσιο»¹⁸, που συχνά περιλαμβάνει εξαπάτηση, άτυπη κράτηση και χρήση βίας και καταλήγει στην επιβίβαση των ανθρώπων και ομάδων σε σωσίβιες λέμβους διά της βίας ώστε να πλεύσουν πίσω στα τουρκικά ύδατα¹⁹. Η περιορισμένη διαθέσιμη βοήθεια για τους ανθρώπους που φτάνουν στις ακτές της Σάμου και της Λέσβου έχει συμβάλει περαιτέρω στο να καταστεί άορατη η βία που υφίστανται οι άνθρωποι που αναζητούν προστασία. Η διαρκής συρρίκνωση του ανθρωπιστικού χώρου και η αυξανόμενη ποινικοποίηση των δράσεων των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών²⁰ έχουν οδηγήσει σε μια κατάσταση όπου οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα είναι αυτή τη στιγμή η μόνη ανεξάρτητη οργάνωση σε Σάμο και Λέσβο που παρέχει ανθρωπιστική και ιατρική βοήθεια επιτόπου σε νεοαφικθέντες.

Με εντεινόμενη ανησυχία, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έχουμε ακούσει και καταγράψει επανειλημμένα τις εμπειρίες βίας των ασθενών μας κατά τη διαδρομή τους προς και κατά την άφιξη τους στην Ελλάδα. Τα τελευταία δύο χρόνια, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έχουν δει και καταγράψει τις άμεσες επιπτώσεις των βίαιων πρακτικών και των επικίνδυνων διελεύσεων των συνόρων στη σωματική και ψυχική υγεία των ανθρώπων. Αξιοποιώντας ιατρικά δεδομένα και μαρτυρίες ασθενών, σκοπός της έκθεσης αυτής είναι να αναδείξει τις σωματικές, ψυχολογικές και ανθρωπιστικές επιπτώσεις των βίαιων και απάνθρωπων πρακτικών που έχουν υποστεί οι ασθενείς μας στη Σάμο και τη Λέσβο.

¹² OLAF final report on FRONTEX, CASE No OC/2021/0451/A1, 2021.

¹³ Βλ. τις ανησυχίες που έχουν εκφραστεί σχετικά με τη νομοθεσία και την ποινικοποίηση της έρευνας και διάσωσης στην Ελλάδα από τον Ειδικό Εισηγητή των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών, την Ειδική Εισηγήτρια των Ηνωμένων Εθνών για την κατάσταση των υπερασπιστών των ανθρώπινων δικαιωμάτων, την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τις Βίαιες Εξαφανίσεις, καθώς και στην Έκθεση για το κράτος δικαίου στην Ελλάδα του 2022: Ειδικός Εισηγητής των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών, 2022, [Human rights violations at international borders: trends, prevention and accountability](#), σελ. 6. Ειδική Εισηγήτρια των Ηνωμένων Εθνών για την κατάσταση των υπερασπιστών των ανθρώπινων δικαιωμάτων, 2023, [Visit to Greece \[Advance Edited Version\]](#), 2023; Επιτροπή για τις Βίαιες Εξαφανίσεις, 2022, [Concluding observations on the report submitted by Greece](#), CED/C/GRC/CO/1, Απρίλιος 2022, παράγραφος 24. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022, [Greece Rule of Law Report](#), σελ. 22. Ύπατη Αρμοστεία, [UNHCR Submission by the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees in the case of S.A.A. and Others v. Greece](#) (αρ. 22146/21) στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Ιούλιος 2022, σελ. 5.

¹⁴ Στο άρθρο 40 του νόμου [4825/2021](#), ωπεριγράφονται με σαφήνεια οι συνθήκες κάτω από τις οποίες οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών θα πρέπει να επιχειρούν σε δραστηριότητες διάσωσης για τις οποίες είναι υπεύθυνη η Ελληνική Ακτοφυλακή και μόνο σε συντονισμό και κατόπιν εξουσιοδότησης της αρμόδιας αρχής για τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων έρευνας και διάσωσης.

¹⁵ Αναφέρεται από τον Ειδικό Εισηγητή των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών, 2022, [Human rights violations at international borders: trends, prevention and accountability](#), σελ. 7. Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2021, [Migration: Key Fundamental Concerns](#), σελ. 7.

¹⁶ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2021, [Έκθεση της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου για την κατάσταση των δικαιωμάτων των μεταναστών στα σύνορα](#).

¹⁷ Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης, [CommHR/DM/sf 019-2021](#), 2021.

¹⁸ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, [Recording mechanism for incidents of informal returns: interim report](#), Ιανουάριος 2023, σελ. 15.

¹⁹ New York Times, [Video shows Greece abandoning migrants at sea](#), Μάιος 2023.

²⁰ [Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, Mary Lawlor - Visit to Greece \[Advance Edited Version\]](#), A/HRC/52/29/Add.1, Μάρτιος 2023.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η έκθεση αυτή ερείδεται σε ιατρικά και επιχειρησιακά δεδομένα από τις δραστηριότητες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο από τον Αύγουστο του 2021 έως τον Ιούλιο του 2023. Και στα δύο νησιά, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα διαθέτουν κινητές ομάδες που παρέχουν επείγουσα ιατρική βοήθεια σε νεοαφικθέντες που βρίσκονται σε κίνδυνο. Επιπρόσθετα, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα υλοποιούν μακροχρόνια προγράμματα που προσφέρουν πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, ψυχικής υγείας, καθώς και ένα πακέτο ολοκληρωμένης φροντίδας για άτομα που έχουν υποστεί σεξουαλική βία, μέσω κινητών μονάδων στην ΚΕΔ της Σάμου και στο Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Λέσβο.

Η ύπαρξη ιατρικών ομάδων τόσο στο σημείο άφιξης όσο και κατά τη διαδικασία υποδοχής και ταυτοποίησης επιτρέπει στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα να παρακολουθούν τους ανθρώπους μετά την άφιξη και να παρέχουν φροντίδα για προβλήματα που δεν κατέστησαν γνωστά αμέσως κατά την επείγουσα παρέμβαση, όπως ψυχολογικό τραύμα, σεξουαλική βία, χρόνια νοσήματα και μεταδοτικές ασθένειες. Αυτή η αδιάλειπτη φροντίδα παρέχει επίσης στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα πληροφορίες για τις σωματικές και ψυχικές επιπτώσεις των περιστατικών που βιώνουν οι άνθρωποι στη διάρκεια του ταξιδιού τους και ως αποτέλεσμα των επιζήμιων πρακτικών διαχείρισης των συνόρων.

Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκαν συγκεκριμένα εργαλεία παρακολούθησης και αναφοράς με σκοπό τη συλλογή σχετικών επιχειρησιακών και ιατρικών δεδομένων. Στη συνέχεια, το σύνολο των δεδομένων κωδικοποιήθηκε και αναλύθηκε από εξειδικευμένο προσωπικό των Γιατρών Χωρίς Σύνορα και συμπληρώθηκε με πληροφορίες που ελήφθησαν από ατομικές συνεντεύξεις. Η έκθεση αξιοποιεί επίσης άμεσες παρατηρήσεις από ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στο πεδίο και αφηγήσεις εργαζομένων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη διάρκεια της περιόδου συλλογής δεδομένων. Πραγματοποιήθηκε συνεχής ανάλυση επί του πλαισίου, ενώ τα ιατρικά δεδομένα, τα επιχειρησιακά δεδομένα και οι αφηγήσεις των ασθενών που περιλαμβάνονται σε αυτή την έκθεση ενισχύονται περαιτέρω από δευτερεύουσες πηγές που αναφέρονται στις υποσημειώσεις.

Ασθενείς ανέφεραν συχνά εμπειρίες βίας και επαναπροωθήσεις κατά τις προσπάθειές τους να φτάσουν στην Ελλάδα. Πραγματοποιήθηκαν 50 συνεντεύξεις από τον Μάρτιο του 2022 έως τον Ιούλιο του 2023 στη Σάμο και τη Λέσβο. Έξι από τις 50 συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με ζευγάρια, επομένως οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα μίλησαν με 56 άτομα συνολικά. Ολόκληρη η διαδικασία των συνεντεύξεων καθοδηγούνταν αυστηρά από μια προσέγγιση μη πρόκλησης βλάβης και διεξαγόταν με τη συναίνεση των ατόμων που συμμετείχαν. Οι συνομιλίες ήταν εμπιστευτικές, ενώ οι στόχοι και η διαδικασία περιγράφονταν διεξοδικά. Στις/στους συμμετέχουσες/οντες δόθηκε η διαβεβαίωση ότι μπορούσαν να αρνηθούν να πάρουν μέρος στη συνέντευξη, να αρνηθούν να απαντήσουν σε οποιαδήποτε ερώτηση, ή να διακόψουν τη συνέντευξη ανά πάσα στιγμή. Για την προστασία της ταυτότητας και της ασφάλειας των ανθρώπων, όλες οι συνεντεύξεις ήταν ανώνυμες, ενώ κάθε συνεντευξιαζόμενος επέλεξε το ψευδώνυμο με το οποίο συνδέεται η μαρτυρία του σε αυτή την έκθεση. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν είτε στα αγγλικά είτε στη γλώσσα του συνεντευξιαζόμενου, με διερμηνεία από πολιτισμικούς διαμεσολαβητές των Γιατρών Χωρίς Σύνορα. Για μεγαλύτερη προστασία, οι ακριβείς ημερομηνίες και τοποθεσίες των περιστατικών ή συμβάντων έχουν παραλειφθεί εσκεμμένα από αυτή την έκθεση.

Πολλοί άνθρωποι δίσταζαν να μιλήσουν για τις εμπειρίες τους στα σύνορα της Ελλάδας φοβούμενοι αρνητικές επιπτώσεις στη διαδικασία ασύλου τους. Επομένως, η έκθεση αυτή παρουσιάζει μια περιγραφική ανάλυση των συνεπειών της βίας και των επαναπροωθήσεων όπως βιώθηκαν από τους ασθενείς που ήταν πρόθυμοι να μας μιλήσουν και να μοιραστούν την ιστορία τους. Κατά συνέπεια, ούτε λαμβάνει υπόψη την πλήρη κλίμακα των βίαιων περιστατικών που εμφανίζονται να έχουν λάβει χώρα στα εξωτερικά σύνορα της Ελλάδας, ούτε επιδιώκει να γενικεύσει την εμπειρία όλων των ανθρώπων που επιχειρούν να αναζητήσουν προστασία στην Ελλάδα.

3. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΕΣ: ΤΙ ΔΙΑΠΙΣΤΩΝΟΥΝ ΟΙ ΓΙΑΤΡΟΙ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ

3.1 Επείγουσα ιατρική βοήθεια των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο

Ως ανθρωπιστική οργάνωση με εμπειρία στην αντιμετώπιση ιατρικών καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έχουν κρίσιμο ρόλο για τη διασφάλιση της παροχής επείγουσας ιατρικής βοήθειας σε ανθρώπους που τη χρειάζονται κατά την άφιξή τους στη Λέσβο και στη Σάμο. Αυτό συμπεριλαμβάνει άμεσο ιατρικό έλεγχο και διαλογή, και, στη συνέχεια, είτε παροχή πρώτων βοηθειών επιτόπου είτε παραπομπή σε νοσοκομείο στο νησί. Περιλαμβάνει επίσης παροχή ψυχολογικών πρώτων βοηθειών, τροφίμων, νερού και στεγνών ρούχων. Από τον Αύγουστο του 2021 έως τον Ιούλιο του 2023, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα παρείχαν επείγουσα ιατρική βοήθεια σε νεοαφικθόντες στη Σάμο και τη Λέσβο σε 533 περιπτώσεις, βοηθώντας συνολικά 7.904 άτομα.²¹

Το παρακάτω παράδειγμα δείχνει τα συνηθισμένα βήματα της επείγουσας παρέμβασης των Γιατρών Χωρίς Σύνορα:

- Οι άνθρωποι που έχουν φτάσει πρόσφατα στη Σάμο ή τη Λέσβο και χρήζουν βοήθειας επικοινωνούν συχνά με οργανώσεις που έχουν μια δημόσια διαθέσιμη τηλεφωνική γραμμή.
- Η οργάνωση με την οποία γίνεται η επικοινωνία στέλνει μια επείγουσα ειδοποίηση που περιγράφει την κατάσταση. Η ειδοποίηση αποστέλλεται ταυτόχρονα στις αρμόδιες ελληνικές αρχές, τη FRONTEX και τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα, μεταξύ άλλων. Οι ειδοποιήσεις περιλαμβάνουν συνήθως τις παρακάτω πληροφορίες:
 - ο αναφερόμενο ακριβές σημείο της ομάδας ανθρώπων
 - τον αναφερόμενο αριθμό ατόμων στην ομάδα
 - ο συγκεκριμένες ευαλωτότητες, όπως η παρουσία εγκύων, παιδιών, και ατόμων με ιατρικές ανάγκες
 - τον αριθμό τηλεφώνου τουλάχιστον ενός ατόμου στην ομάδα
- Μόλις λάβουν την ειδοποίηση, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ενημερώνουν αμέσως τις αρχές μέσω της διαμορφωθείσας σειράς επικοινωνίας δια ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ότι θα πραγματοποιήσουν ιατρική παρέμβαση και στη συνέχεια κινητοποιούν την ομάδα παρέμβασης, η οποία ετοιμάζει ιατρικά κιτ, νερό, τρόφιμα και ρούχα.
- Η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα αναχωρεί για το αναφερόμενο σημείο, το οποίο μπορεί να είναι απομακρυσμένο, ορεινό, δασώδες και μη προσβάσιμο οδικώς, που σημαίνει ότι τα μέλη της ομάδας συχνά πρέπει να διανύσουν κάποια απόσταση με τα πόδια, μεταφέροντας τα κιτ ιατρικής και ανθρωπιστικής βοήθειας σε σακίδια.
- Όταν φτάσουν στο επικοινωνηθέν ακριβές σημείο, τα μέλη της ομάδας των Γιατρών Χωρίς Σύνορα καλούν την ομάδα, ενθαρρύνοντας τους ανθρώπους να εμφανιστούν και διαβεβαιώνοντάς τους ότι οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα είναι εκεί για να προσφέρουν βοήθεια.
- Αφού εντοπίσουν τα άτομα, τα μέλη των Γιατρών Χωρίς Σύνορα πραγματοποιούν διαλογή με βάση τις ιατρικές ανάγκες και παρέχουν πρώτες βοήθειες και ψυχολογικές πρώτες βοήθειες. Διανέμουν τρόφιμα και νερό. Αν οι άνθρωποι έχουν συμπτώματα υποθερμίας,

διανέμουν κουβέρτες επιβίωσης. Αν υποφέρουν από τη ζέστη, τους βοηθούν να δροσιστούν. Αν διαπιστωθούν επείγουσες ή σοβαρές ιατρικές ανάγκες, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ζητούν ασθενοφόρο για διακομιδή στο νοσοκομείο.

- Αν οι αρμόδιες αρχές δεν βρίσκονται ήδη στο σημείο, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα τις ενημερώνουν, μέσω του ευρωπαϊκού αριθμού έκτακτης ανάγκης (112), σχετικά με τον αριθμό των ατόμων που έλαβαν βοήθεια. Στη συνέχεια, οι αρμόδιες αρχές μεταφέρουν τους νεοαφικθόντες στο κέντρο υποδοχής του νησιού για καταγραφή και διεκπεραίωση των αιτήσεων ασύλου τους.
- Αν οι άνθρωποι επικοινωνήσουν στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα ότι η ομάδα τους χωρίστηκε και κάποιοι λείπουν, τα μέλη της ομάδας της οργάνωσης παραμένουν στην περιοχή και συνεχίζουν να καλούν. Αν δεν εντοπιστούν άλλα άτομα μέχρι το βράδυ, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ενημερώνουν τις αρμόδιες ελληνικές αρχές και ζητούν περαιτέρω επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης.
- Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ενημερώνουν επίσημα τις αρμόδιες αρχές και τις άλλες σχετικές οργανώσεις ότι η παρέμβαση έχει ολοκληρωθεί.

Σε συμμόρφωση με όλες τις σχετικές διαδικασίες και νομικές διατάξεις, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ανταποκρίνονται αποκλειστικά σε επείγουσες ειδοποιήσεις που στάλθηκαν ταυτόχρονα στις αρμόδιες ελληνικές αρχές, συμπεριλαμβανομένης της αστυνομίας και της ακτοφυλακής, και ενημερώνουν πάντα τις τοπικές αρχές πριν στείλουν μια ομάδα για παροχή επείγουσας ιατρικής βοήθειας. Ιδίως από τις αρχές του 2023, η συνεργασία των τοπικών αρχών στο πεδίο έχει επιτρέψει στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα να παρέχουν αποτελεσματικά ιατρική βοήθεια, και ενίοτε σωτήρια υποστήριξη, σε πολλά άτομα που αναζητούν προστασία στην Ελλάδα, εντός του υφιστάμενου πλαισίου επείγουσας παρέμβασης.

3.2 Ευαλωτότητες και ιατρικές ανάγκες των νεοαφικθόντων

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα επισημαίνουν το επίπεδο ευαλωτότητας των ανθρώπων που φτάνουν στη Σάμο και τη Λέσβο. Οι περισσότεροι έχουν διαφύγει από χώρες με έντονη κρατική ή/και μη κρατική βία και διώξεις, μερικές φορές για δεκαετίες, όπως το Αφγανιστάν, η Συρία, το Ιράκ, η Παλαιστίνη, η Υεμένη, η Σομαλία, η Αιθιοπία, η Ερυθραία, το Σουδάν, το Νότιο Σουδάν, η Σιέρα Λεόνε, το Καμερούν και η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό. Οι περισσότεροι έχουν κάνει μεγάλο και επικίνδυνο ταξίδι, με το πέρασμα των θαλάσσιων συνόρων μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας να είναι το τελευταίο σκέλος του (έως τώρα). Οι **7.904** νεοαφικθόντες που έλαβαν βοήθεια από τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα περιλάμβαναν άντρες, γυναίκες, συνοδευόμενα και ασυνόδευτα παιδιά, βρέφη (μεταξύ αυτών και νεογέννητα) και ηλικιωμένους. Στις περισσότερες επείγουσες παρεμβάσεις τους, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα είδαν ανθρώπους σε συναισθηματική δυσφορία, εξαντλημένους, διψασμένους, πενησμένους, να φορούν ρούχα βρεγμένα ή που μύριζαν βενζίνη, εκτεθειμένους σε κακές καιρικές συνθήκες και συχνά γεμάτους εγκαύματα, εκδορές, αμυχές και μώλωπες. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα παρείχαν ιατρική βοήθεια σε **135** εγκύους (αρκετές ήταν στα τελευταία στάδια της εγκυμοσύνης και ορισμένες είχαν συσπάσεις της μήτρας), άτομα με προβλήματα υγείας που συνδέονταν με προϋπάρχοντα νοσήματα, όπως διαβήτης, επιληψία, άσθμα, καρδιαγγειακά νοσήματα και πρόσφατες επεμβάσεις, καθώς και άτομα με σωματικές αναπηρίες. Συνολικά **155** άτομα μεταφέρθηκαν στο νοσοκομείο με ασθενοφόρο για περαιτέρω ιατρική φροντίδα αφού έλαβαν τις πρώτες βοήθειες από τις ομάδες επείγουσας παρέμβασης των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

²¹ Στη Σάμο, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ξεκίνησαν δραστηριότητες επείγουσας παρέμβασης τον Αύγουστο του 2021, αναστέλλοντας τις δραστηριότητες για τέσσερις μήνες μεταξύ Οκτωβρίου 2021 και Ιανουαρίου 2022, και επανεκκινώντας τις τον Φεβρουάριο του 2022.

Οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έχουν βοηθήσει 1.520 παιδιά σε επείγουσες ιατρικές παρεμβάσεις. Αυτό αντιστοιχεί στο 19,2% του συνολικού αριθμού των ανθρώπων που έχουν λάβει βοήθεια από τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα κατά την άφιξή τους στην Ελλάδα. Στη Λέσβο, μόνο τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του 2023, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα παρέχουν βοήθεια σε 117 ασυνόδευτους ανήλικους.

Η παροχή πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας στα τακτικά προγράμματα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο δείχνει παραστατικά την κλίμακα των ευαλωτοτήτων υγείας των ανθρώπων που φτάνουν στα νησιά. Από τον Απρίλιο του 2022 έως τον Ιούλιο του 2023, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα πραγματοποίησαν **10.814** συνεδρίες βασικής φροντίδας υγείας, που περιελάμβαναν φροντίδα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, καθώς και εξειδικευμένη φροντίδα για επιζώσες/όντες σεξουαλικής βίας. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έχουν υποστηρίξει ανθρώπους με ποικίλα, σοβαρά και ενίοτε απειλητικά για τη ζωή προβλήματα υγείας, που περιλαμβάνουν χρόνια νοσήματα, καθώς και μεταδοτικές ασθένειες, όπως ηπατίτιδα, HIV και φυματίωση. Από τον Απρίλιο του 2022 έως τον Ιούλιο του 2023, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα πραγματοποίησαν **8.621 συνεδρίες ψυχικής υγείας, παρέχοντας ψυχολογική και ψυχιατρική υποστήριξη.**

Οι μεταγενέστεροι ιατρικοί έλεγχοι και οι συνεδρίες από τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα αποκαλύπτουν ότι πολλοί από τους ανθρώπους που φτάνουν στη Σάμο και τη Λέσβο έχουν υποστεί βία ακραίου επιπέδου στην πατρίδα τους ή στη διάρκεια του ταξιδιού τους. Πολλοί ασθενείς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα είπαν ότι είχαν υποστεί βία και τραυματικά γεγονότα, όπως βασανιστήρια, σεξουαλική βία, τράφικινγκ, καταναγκαστική σεξουαλική εργασία, απώλεια αγαπημένων προσώπων, απαγωγή και φυλάκιση. Στη Σάμο, το **67,2%** των νέων ασθενών που αναζητήσαν φροντίδα ψυχικής υγείας μάς είπαν ότι η βία ήταν ο επιβαρυντικός παράγοντας για το πρόβλημα ψυχικής υγείας τους.²² Από τον Αύγουστο του 2021 έως τον Ιούλιο του 2023, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο περιέθαλψαν 467 θύματα σεξουαλικής βίας και 88 γυναίκες ασθενείς που είχαν υποστεί ακρωτηριασμό των γεννη-

τικών οργάνων στη χώρα προέλευσής τους. Πολλές από αυτές τις γυναίκες και τα κορίτσια ήταν επίσης πιθανά θύματα τράφικινγκ κατά το ταξίδι, και ορισμένες ήταν έγκυες ή είχαν γεννήσει μετά από βιασμό. Οι γυναίκες που ταξιδεύουν μόνες τους κινδυνεύουν ιδιαίτερα: το 91% των γυναικών θυμάτων σεξουαλικής βίας που υποστηρίχθηκαν από τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα στη Σάμο μεταξύ Ιανουαρίου και Σεπτεμβρίου 2022 μάς είπαν ότι ταξίδευαν μόνες.

Η Aminata απήχθη στην πατρίδα της για να εξαναγκαστεί σε ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων. Δραπέτευσε με τον σύζυγό της και διέφυγαν στο Ιράν, όπου όμως υποχρεώθηκε σε καταναγκαστική εργασία, κατά την οποία υπέστη σεξουαλική κακοποίηση ενώ ήταν έγκυος:

«Φώναζα τη νύχτα εξαιτίας όσων μου έκαναν... Έβλεπα εφιάλτες. Τους έβλεπα να με κυνηγούν... Μερικές φορές ξυπνάω κλαμένη [...] Πάντα το ίδιο όνειρο: τρέχω, με κυνηγούν, κάποιοι κρατούν μαχαίρι.»

Ο Tarib, από το Ιράκ, δέχεται τακτικά τη φροντίδα της ομάδας ψυχικής υγείας των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, καθώς υποφέρει από αϋπνία και μόνιμη υπερεπαγρύπνηση, που επιδεινώθηκαν από τη βία που δέχτηκε στα σύνορα της Ε.Ε., όπου αναφέρει ότι επαναπροωθήθηκε τρεις φορές. Ο Tarib αποφάσισε να φύγει από το Ιράκ επειδή φοβόταν:

«Το Daesh επιτέθηκε στο κτίριο της εταιρείας πυροβολώντας τα παράθυρα. [...] Έλαβα μια κλήση από συναδέλφους και γνωστούς: μου είπαν πως είχαν πληροφορίες ότι είχα ταυτοποιηθεί και ότι έρχονταν να με πιάσουν. Είπαν, επίσης, ότι έπρεπε να φύγω γρήγορα και ότι η ζωή μου κινδύνευε. Μάζεψα τα πράγματά μου και έφυγα από τη Βασόρα την επόμενη μέρα. Χρειάστηκε να αλλάξω πολλές πόλεις για να είμαι πιο ασφαλής: πήγα στη Βαγδάτη, όπου έμεινα όσο αισθανόμουν ασφαλής, ύστερα πήγα στο Erbil. Προσπάθησα να φύγω και από εκεί, προσπάθησα να βγάλω βίζα, αλλά δεν τα κατάφερα. Έπρεπε να βρω έναν τρόπο να φύγω και να πάω στην Τουρκία.»²⁴

²² Περιλαμβάνει οποιαδήποτε μορφή βίας, στη χώρα προέλευσης, στο ταξίδι ή κατά την άφιξη στην Ελλάδα.

²³ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Aminata.

²⁴ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Tarib.

4. ΕΠΑΝΑΠΡΟΩΘΗΣΕΙΣ ΩΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΡΟΥΤΙΝΑΣ

Η αυξανόμενη χρήση των επαναπροωθήσεων έχει τεκμηριωθεί διεξοδικά και έχει καταγγελλθεί από το Συμβούλιο της Ευρώπης²⁵, την Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων²⁶, τα Ηνωμένα Έθνη²⁷, μη κυβερνητικές οργανώσεις²⁸, μέσα ενημέρωσης²⁹, και θεσμούς της ΕΕ³⁰. Οι αφηγήσεις ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα και τα δεδομένα από ιατρικές συνεδρίες, καθώς και η επιχειρησιακή εμπειρία των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο από το 2021 δείχνουν επαναλαμβανόμενες πρακτικές επαναπροωθήσεων σε βάρος ανθρώπων που επιχειρούν να φτάσουν στη Σάμο και τη Λέσβο.

Καταγραφές και τεκμηρίωση των επαναπροωθήσεων στην Ελλάδα

Είναι αδύνατον να υπολογιστεί με αξιοπιστία ο αριθμός των ανθρώπων που επαναπροωθούνται στην Τουρκία στο ανατολικό Αιγαίο, καθώς δεν υπάρχει ανεξάρτητος μηχανισμός παρακολούθησης. Σύμφωνα με την περιγραφή του Συμβουλίου της Ευρώπης, οι επαναπροωθήσεις εμπεριέχουν εγκληματικές πράξεις: «Οι επαναπροωθήσεις κατά κανόνα εμπεριέχουν πολλαπλές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως παραβίαση της απαγόρευσης της επαναπροώθησης και της συλλογικής απέλασης, και της απαγόρευσης των βασανιστηρίων ή της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.» Τον Φεβρουάριο του 2022, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εξέφρασε ανησυχία για τις «επαναλαμβανόμενες αναφορές που συμφωνούν μεταξύ τους από τα χερσαία και θαλάσσια σύνορα της Ελλάδας με την Τουρκία»³¹, με καταγραφές 540 περιστατικών άτυπων επιστροφών από την Ελλάδα από το 2020. Πιο πρόσφατα, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ανέφερε 50 περιστατικά άτυπης αναγκαστικής επιστροφής από την ελληνική επικράτεια μεταξύ Απριλίου 2020 και Οκτωβρίου 2022.³² Τον Ιούλιο του 2023, στην Ειδική έκθεση για τις επιστροφές αλλοδαπών, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε τις οδηγίες που συνέταξε ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την ανάγκη για ανεξάρτητους μηχανισμούς παρακολούθησης των εθνικών συνόρων.³³

Είναι σύνηθες να αναφέρει κάποιος ότι επαναπροωθήθηκε πολλές φορές στη διάρκεια του ταξιδιού του για να φτάσει στην Ευρώπη. Σε 50 μαρτυρίες (από 56 άτομα) που συνέλεξαν οι Γιατροί

Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο, αναφέρθηκαν συνολικά 183 επαναπροωθήσεις, ενώ σε εννέα μαρτυρίες περιγράφονταν από 8 έως 14 επαναπροωθήσεις.³⁴ Ο John και η σύζυγός του, Alexandra, είπαν στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα ότι είχαν επαναπροωθηθεί εννέα φορές, τόσο στη θάλασσα όσο και στη στεριά, αρχικά ενώ η Alexandra ήταν έγκυος και αργότερα με το νεογέννητο μωρό τους.³⁵

Η Fatima περιέγραψε ότι επαναπροωθήθηκε οκτώ φορές μαζί με τον άντρα της και τα δύο παιδιά τους:

«Μας είχαν προειδοποιήσει ήδη ότι ήταν λίγες οι πιθανότητες να καταφέρουμε να φτάσουμε στην Ελλάδα με την πρώτη προσπάθεια. Δεν φανταζόμουν όμως ότι θα ακολουθούσαν τόσες προσπάθειες και τόση δυστυχία.»³⁶

4.1 Επαναπροωθήσεις στη θάλασσα και στη στεριά

Οι αφηγήσεις των ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα και πολλές άλλες πηγές³⁷ περιγράφουν σταθερές πρακτικές για επαναπροωθήσεις τόσο στη θάλασσα όσο και στη στεριά. Στις επαναπροωθήσεις στη θάλασσα, οι άνθρωποι που επιχειρούν να φτάσουν στις ελληνικές ακτές ανακόπτονται στα ελληνικά χωρικά ύδατα από σκάφη στα οποία επιβαίνουν «άτομα με καλυμμένα πρόσωπα», όπως περιγράφονται συχνά. Στη συνέχεια, η μηχανή της βάρκας είτε αφαιρείται είτε καταστρέφεται, και οι άνθρωποι που βρίσκονται πάνω αφήνονται να πλέουν ακυβέρνητοι ή ρυμουλκούνται στα τουρκικά χωρικά ύδατα. Οι άνθρωποι περιγράφουν, επίσης, ότι αναγκάζονται να επιβιβαστούν σε μεγαλύτερο σκάφος, όπου συχνά δέχονται βιαιοπραγίες και τα υπάρχοντά τους κατάσχονται και καταστρέφονται, ενώ στη συνέχεια μπαίνουν διά της βίας σε μια φουσκωτή σωσίβια λέμβο και αφήνονται να πλέουν ακυβέρνητοι.

Οι επαναπροωθήσεις στη στεριά ακολουθούν παρόμοιες πρακτικές. Μετά την άφιξή τους στα ελληνικά νησιά, οι άνθρωποι περιγράφουν ότι καταδιώκονται και συλλαμβάνονται από ομάδες στόμων με καλυμμένα πρόσωπα³⁸, συχνά δέχονται σωματικές και λεκτικές επιθέσεις, ενώ τα υπάρχοντά τους κατάσχονται ή καταστρέφονται. Μεταφέρονται διά της βίας σε ένα σκάφος στη θάλασσα και στη συνέχεια μπαίνουν σε σωσίβια λέμβους και αφήνονται να πλέουν ακυβέρνητοι.

Αποσπάσματα από μαρτυρίες που συνέλεξαν οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα δείχνουν καθαρά αυτές τις πρακτικές:

²⁵ Συμβούλιο της Ευρώπης, 'Pushed beyond the limits: four areas for urgent action to end human rights violations at Europe's borders', 2022.

²⁶ Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Έκθεση CPT/Inf (2020), σελ. 35.

²⁷ UNHCR warns of increasing violence and human rights violations at European borders, Φεβρουάριος 2023; UNHCR Greece Fact Sheet, Φεβρουάριος 2023.

²⁸ Για παράδειγμα, Διεθνής Αμνηστία 'Europe: Caught in a political game', 2020, και 'Fear and Fences: Europe's approach to keeping refugees at bay', 2015. Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, European Court Slams Greece Over Deadly Migrant Pushback, 2022.

²⁹ Tondo, 'Revealed: 2,000 refugee deaths linked to illegal EU pushbacks', The Guardian, 2021; New York Times, Video shows Greece abandoning migrants at sea, Μάιος 2023.

³⁰ Euronews, Violent and illegal pushbacks must end now, EU warns Greece, Ιούλιος 2022; New York Times, Greece Border Abuses Highlight Europe Clashing Priorities on Migration, Φεβρουάριος 2023.

³¹ Ύπατη Αρμοστεία, 'UNHCR warns of increasing violence and human rights violations at European borders', 2022.

³² Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Recording mechanism for incidents of informal returns: interim report, Ιανουάριος 2023.

³³ Συνήγορος του Πολίτη, Special report: return of the third country nationals, 2022.

³⁴ Δύο άτομα δεν αποκάλυψαν τον αριθμό των επαναπροωθήσεων που είχαν υποστεί.

³⁵ Μαρτυρία ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, John και Alexandra.

³⁶ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Fatima.

³⁷ Διεθνής Αμνηστία, Ελλάδα: Βία, ψέματα και επαναπροωθήσεις, 2021. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Violations of the Convention in a case concerning the sinking of a migrant boat, Ιούλιος 2022. Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, World Report 2023: Greece. Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, At Europe's Borders: Between Impunity and Criminalisation, Μάρτιος 2023. New York Times, Video shows Greece abandoning migrants at sea, Μάιος 2023.

³⁸ Η αναφερόμενη εμπλοκή στόμων με καλυμμένα πρόσωπα και/ή ένστολων δεν αποκλείει την επικάλυψη, τη συνεργασία ή τη σύμπραξη μεταξύ των δύο, σύμφωνα με ρεπορτάζ των New York Times τον Μάιο του 2023. New York Times, Video shows Greece abandoning migrants at sea, Μάιος 2023.

Επαναπροωθήσεις στη θάλασσα

Η Αλίκα μάς είπε ότι ήταν έξι μηνών έγκυος, όταν η ίδια και ο σύζυγός της προσπάθησαν να φτάσουν στην Ελλάδα για πρώτη φορά.

«Χρειάστηκε να μπούμε στο νερό για να επιβιβαστούμε σε μια μικρή φουσκωτή βάρκα. Βράχθηκαν όλοι πριν καν ξεκινήσουμε, τα κύματα έφταναν ως τη μέση. Ήταν πίσσα σκοτάδι. Μας είπαν να κλείσουμε τα κινητά μας για να μην υπάρχει καθόλου φως. Έπρεπε να κάνουμε ψυχία και να μην φαινόμαστε. Ανέναντί μου καθόταν μια μητέρα που έκλεινε για ώρες το στόμα του παιδιού της με το χέρι της, αλλά ξαφνικά ούρλιαξε η ίδια. Ένα δυνατό φως φώτισε προς το μέρος μας, όπως στα βουνά στα σύνορα της Τουρκίας και του Ιράν. “Σταματήστε! Εεε! Σταματήστε!” Ήταν ένα γκρι σκάφος, όχι πολύ μεγάλο, πάνω στο οποίο στέκονταν, νομίζω, πέντε άντρες. Δεν μπορούσα να τους δω καλά επειδή με τύφλωνε το φως και επίσης γιατί φορούσαν μαύρα ρούχα. Το σώμα μου ήταν σφιγμένο, παγωμένο, για λίγη ώρα νομίζω πως κόπηκε η αναπνοή μου. Το σκάφος μάς πλησίαζε και σήκωνε κύματα. Είχαν ένα μακρύ κοντάρι με γάντζο, με το οποίο άρχισαν να χτυπούν τη μηχανή. Ένας άντρας χτυπήθηκε από το κοντάρι. Ήταν τόσο κοντά στη φουσκωτή βάρκα μας που την έδεσαν με ένα σχοινί και ύστερα άρχισαν να πηγαίνουν πολύ γρήγορα. Πέσαμε ο ένας πάνω στον άλλον στη μέση της βάρκας. Φοβόμουν πολύ για το μωρό. Επειδή πήγαιναν τόσο γρήγορα, έμπαινε νερό μέσα στη βάρκα μας. Έπειτα σταμάτησαν τη μηχανή, έλυσαν το σχοινί από τη μεριά τους και έφυγαν γρήγορα σαν να μην είχε συμβεί τίποτα. Όλα έγιναν τόσο γρήγορα. Όλοι άρχισαν να φωνάζουν για βοήθεια λες και έβγαζαν τώρα όλο τον φόβο τους επειδή έπρεπε να μείνουν σιωπηλοί τόσο ώρα. Όμως ήταν σκοτάδι και δεν υπήρχε κανένας.»³⁹

Αρκετές ώρες αργότερα, η ομάδα διασώθηκε από την τουρκική ακτοφυλακή. Εξαντλημένη, αφυδατωμένη και σε κατάσταση συναισθηματικής δυσφορίας, η Αλίκα μεταφέρθηκε με ασθενοφόρο

στο νοσοκομείο, από όπου πήρε εξιτήριο δύο ημέρες αργότερα. Η ίδια και ο σύζυγός της έκαναν άλλη μια προσπάθεια να διασχίσουν τη θάλασσα και τελικά κατάφεραν να φτάσουν στην Ελλάδα.

Ένα άτομο με καλυμμένο πρόσωπο φέρεται να ανέβηκε στη βάρκα με την οποία ταξίδευε η Fatima και η οικογένειά της, πέταξε τη μηχανή της βάρκας στο νερό και τους άφησε να πλέουν ακυβέρνητοι:

«Μια μικρή φουσκωτή βάρκα επέπλεε στο νερό. Βράχκα ως τη μέση. Εγώ και τα παιδιά καθίσαμε στη μέση μαζί με άλλες δύο γυναίκες και τα παιδιά τους. Οι άντρες κάθονταν γύρω μας. Έπειτα μας έσπρωξαν. Τα παιδιά μου δεν ξέρουν κολύμπι. Μπροστά μας έβλεπα στεριά, τα φώτα μιας μικρής πόλης, φώτα αυτοκινήτων... “Αυτή είναι η Ελλάδα;” αναρωτήθηκα. Δεν ήταν δυνατόν να είναι τόσο κοντά η Ευρώπη. Όμως η πρώτη μου επαφή με την Ευρώπη κατέληξε πολύ διαφορετικά... Η θάλασσα είναι σκοτεινή και τρομακτική τη νύχτα [...] Το μόνο που σκεφτόμουν ήταν πώς θα έσωζα τα παιδιά μου αν πέφταμε στο νερό. Δεν προχωρήσαμε όμως πολύ. Μόλις μπήκαμε σε ελληνικά ύδατα, τουλάχιστον έτσι νομίζω, ένα μικρό γκρι σκάφος ήρθε προς το μέρος μας, σαν να μας είχαν δει να ερχόμαστε μέσα στη νύχτα. Ήρθαν πολύ κοντά, και ένας άντρας ντυμένος στα μαύρα και με καλυμμένο πρόσωπο πήδηξε στη βάρκα μας. Όλοι ούρλιαζαν. Ξέρετε, ακόμα και τώρα, όταν ο γιος μου βλέπει κάποιον ντυμένο για παράδειγμα με μαύρο φούτερ με κουκούλα ή χοντρό μαύρο μπουφάν, τρομάζει. Ο άντρας πήδηξε στη βάρκα μας. Κρατούσε ένα κοντάρι στο χέρι και άρχισε να χτυπά τον άνθρωπο που βρισκόταν μπροστά του. Έπειτα έβγαλε τη μηχανή και την έριξε στο νερό. Χτύπησε άλλους δύο ανθρώπους. Προσπαθούσα να καλύψω τα μάτια των παιδιών μου. Ύστερα, γύρισε στο σκάφος του και απομακρύνθηκαν γρήγορα. Μείναμε στη μέση της θάλασσας χωρίς μηχανή.»⁴⁰

³⁹ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Αλίκα.

⁴⁰ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Fatima.

Επαναπροωθήσεις στη στεριά

Η Adele ήταν σε προχωρημένη εγκυμοσύνη και χρειαζόταν ιατρική φροντίδα όταν εκείνη και ο σύζυγός της Pierre οδηγήθηκαν στη θάλασσα και υποχρεώθηκαν να μπουν σε μια φουσκωτή σωσίβια λέμβο, όπως ανέφεραν:

«Η πρώτη προσπάθεια ήταν [...] όταν ήμουν επτά μηνών έγκυος. Δι-ασχίσαμε τη θάλασσα χωρίς να γίνουμε αντιληπτοί από την ακτοφυ-λακή. Μόλις φτάσαμε στη στεριά, η ομάδα χωρίστηκε. Η κοιλιά μου πονούσε πολύ, έβλεπα θολά και ζαλιζόμουν. Ίσως έφταιγε η όλη πί-εση; Επίσης, δεν είχαμε φάει καλά για μερικές μέρες. Ο άντρας μου κι εγώ αποφασίσαμε να περπατήσουμε προς τον κοντινότερο δρόμο για να βρούμε ταξί ή κάποιον να καλέσει ασθενοφόρο για να μας πάει σε κάποιο ιατρικό κέντρο. Προς έκπληξή μας, σταμάτησε ένα αυτο-κίνητο, και ο οδηγός είπε “Αστυνομία”. “Όχι αστυνομία” απάντησα, “πρέπει να πάω στο νοσοκομείο, πονάω”. Υστερα κατάλαβα ότι ήταν αστυνομικός με πολιτικά σε ένα κανονικό αυτοκίνητο. Μας έβαλε στο αυτοκίνητό του λέγοντας πως θα μας βοηθούσε. Όμως, μας οδήγη-σε σε ένα άλλο μέρος –έμοιαζε με στρατιωτική βάση ή κάτι τέτοιο-όπου είδαμε τους ανθρώπους από τη βάρκα περικυκλωμένους από αρκετούς μαυροντυμένους άντρες που κρατούσαν όπλα. “Μην ανη-συχείτε, το ασθενοφόρο είναι καθ’ οδόν”, μας είπαν. Το ασθενοφόρο που ήρθε όμως ήταν ένα ημιφορητό που μας πήγε όλους στην ακτή, όπου περίμενε ένα μικρό σκάφος. Μας ανάγκασαν να επιβιβαστού-με. Το μικρό σκάφος μάς πήγε σε ένα μεγάλο άσπρο σκάφος [...] Τους είδαμε να ετοιμάζουν φουσκωτά καλάθια στο κατάστρωμα του με-γάλου σκάφους, τα οποία στη συνέχεια τα πέταξαν στο νερό και τα έδεσαν με σχοινί στο μικρό σκάφος. Μας είπαν να σηκωθούμε και μας διέταξαν έναν-έναν να παραδώσουμε τα υπάρχοντά μας και να μπουέμε στα καλάθια. Άρχισαν να οδηγούν με μεγάλη ταχύτητα προς τα ανοιχτά. Νομίζω ήμασταν 16 άνθρωποι στοιβαγμένοι ο ένας πάνω στον άλλον. Καταλάβαμε ότι μας πήγαιναν πίσω στην τουρκική πλευ-ρά. Έπειτα έκοψαν τα σχοινιά και έφυγαν.»⁴¹

Η Mariam ανέφερε ότι ήταν σε μια ομάδα ανθρώπων που τους χτύ-πησαν και κατάσχεσαν όλα τους τα υπάρχοντα πριν τους οδηγήσουν στη θάλασσα και τους αφήσουν ακυβέρνητους στα ανοιχτά:

«Πηδήσαμε από τη βάρκα και φτάσαμε περπατώντας στην παραλία. Είδα τη βάρκα να γυρίζει από την άλλη και να φεύγει. Ήταν ένας μικρός κόλπος και υπήρχε επίσης ένα νησάκι. Τα είχαμε καταφέ-ρει! Βρήκαμε ένα μέρος με πολλούς θάμνους και καθίσαμε. Ήμουν βρεγμένη και κρύωνα τόσο πολύ που άκουγα τα δόντια μου να χτυ-πάνε. Έτρεμα. “Τι θα κάνουμε τώρα;” “Θα περιμένουμε μέχρι να νυ-χτώσει και μετά θα πάμε προς τα φώτα.” Ξαφνικά μας περικύκλω-σαν πολλοί άντρες με όπλα. Πάλι είχαν καλυμμένα τα πρόσωπά τους, όπως οι άντρες στο σκάφος την τελευταία φορά. Νομίζω ήταν οκτώ ή και περισσότεροι. Δεν είπαν τίποτα, ούτε κάποιος από την ομάδα μας μίλησε. Μας έκαναν νοήματα να σηκωθούμε. Οι περισσότεροι σηκωθήκαμε, όμως δύο αγόρια παρέμειναν στο έδαφος. Τότε ξε-κίνησαν όλα. Ένας από τους άντρες έβαλε τις φωνές και άρχισε να χτυπά τα αγόρια. Κλώτσησε το ένα στην κοιλιά, στα πλευρά, στην πλάτη, στο κεφάλι. “Κάνε αυτό που σου λέω!” φώναξε. Κάποιοι από εμάς ταραχήκαμε τόσο που αρχίσαμε να ουρλιάζουμε, και τότε οι υπόλοιποι άντρες άρχισαν να μας χτυπούν. Όλους μας. Παντού. Ένας από τους άντρες φώναξε: “Όχι Ελλάδα, όχι!”. Μας έβαλαν σε σειρά σπρώχνοντας και τραβώντας και μας ανάγκασαν να τους δώσουμε ό,τι είχαμε: κινητά, χρήματα... Ήρθε ένα βανάκι και μας έσπρωξαν μέσα, στο πίσω μέρος, τον έναν πάνω στον άλλον. Μετά βίαια ανέ-πνεα. Οδηγούσαν γρήγορα, ο δρόμος είχε πολλές λακκούβες και πολλές στροφές. Σταματήσαμε. “Έξω, έξω!” Μας έβαλαν σε σειρά. Ήμασταν σε ένα μέρος σαν λιμανάκι. Υπήρχε ένα σκάφος, έμοιαζε με το σκάφος που είχα δει την τελευταία φορά, και ήξερα τι θα γινόταν. Μας κλώτσησαν και μας χτύπησαν για μία ακόμη φορά και με τα κοντάρια τους μας ανάγκασαν να μπουέμε στο σκάφος, σα να ήμασταν πρόβατα. Ο βοσκός όμως δεν χτυπά ποτέ τα πρόβατά του. Στα ανοι-χτά, έριξαν ένα πορτοκαλί πλεούμενο αντικείμενο στο νερό. Έμοιαζε με στρώμα με κάλυμμα. Μας έσπρωξαν έναν-έναν μέσα.»⁴²

4.2 Άνθρωποι που αγνοούνται

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα λαμβάνουν επίσημες ειδοποιήσεις, ταυτό-χρονα με τις αρχές, όταν φτάνουν άνθρωποι στη Σάμο ή τη Λέσβο που χρειάζονται επείγουσα ιατρική φροντίδα.⁴³ Αυτές οι ειδοποιήσεις περιλαμβάνουν τον αναφερόμενο αριθμό ατόμων σε κάθε ομάδα που κινδυνεύει. Συχνά, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα μπο-ρούν να εντοπίσουν και να βοηθήσουν ένα μέρος μόνο της ομάδας, ενίοτε μάλιστα κανέναν. Μεταξύ Αυγούστου 2021 και Ιουλίου 2023, περισσότεροι από 10.000 νεοσφιχθέντες αναφέρθηκαν επίσημα σε όλες τις αρμόδιες αρχές και οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, ως χρήζοντες βοήθειας κατά την άφιξη. Ωστόσο, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα μπόρεσαν να προσφέρουν ιατρική βοήθεια μόνο σε 7.904 από αυτούς τους ανθρώπους. Οι υπόλοιποι 2.000 περίπου άνθρωποι δεν εντοπίστηκαν από τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα στο αναφερόμενο σημείο εωσότου ολοκληρωνόταν η επεί-γουσα παρέμβαση. Παρόλο που ο αναφερόμενος αριθμός βασίζεται στις πληροφορίες που δίνουν οι άνθρωποι όταν ζητούν βοήθεια και ενδέχεται να μην είναι ακριβής, η σημαντική απόκλιση μεταξύ των αναφερόμενων αριθμών και του αριθμού των ατόμων που τελικώς λαμβάνουν βοήθεια, σε συνδυασμό με μαρτυρίες και αφηγήσεις από άλλα άτομα στην ίδια ομάδα, δείχνει ότι οι άνθρωποι που δε βρέθη-καν από τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα κατά την παρέμβαση ενδέχεται να εξαναγκάστηκαν άτυπα σε επιστροφή τους στην Τουρκία.

Βρέθηκε μέρος μόνο της ομάδας

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έλαβαν μια ειδοποίηση σχετικά με πα-ροχή ιατρικής και ανθρωπιστικής βοήθειας σε μια ομάδα 46 ατό-μων που κινδύνευε. Δύο οχήματα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα που μετέφεραν είδη ανθρωπιστικής βοήθειας και ιατρικό εξοπλισμό αναγκάστηκαν από τις αρχές να σταματήσουν εκείνη τη μέρα για 35 και 40 λεπτά αντίστοιχα, πριν τους επιτραπεί να συνεχίσουν. Η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έφτασε στο σημείο και άρχισε να καλεί την ομάδα να εμφανιστεί, εξηγώντας ότι βρίσκονταν εκεί για να τους παράσχουν βοήθεια. Ακολουθεί η εσωτερική έκθεση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα σχετικά με την παρέμβαση εκείνης της ημέρας:

«Όταν η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έφτασε στο σημείο, συ-νάντησε πρώτα μια ομάδα επτά ατόμων. Η ομάδα ανέφερε ότι ήταν σε μια βάρκα με 46 επιβάτες συνολικά. Ανέφεραν στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα ότι άλλοι άνθρωποι που είχαν φτάσει με την ίδια βάρκα ήταν αποκλεισμένοι στη γύρω περιοχή [...] Η ομάδα των Για-τρών Χωρίς Σύνορα βρήκε μια ομάδα 36 ατόμων στη γύρω περιοχή και παρείχε είδη πρώτης ανάγκης και ιατρική υποστήριξη. Ένα μέ-λος της ομάδας είχε πρησμένο μάτι και πληγές στο πρόσωπο. Είπε στην ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ότι άλλα δύο άτομα κρύ-βονταν μαζί του και ότι δε γνώριζε πού βρίσκονταν. Ανέφερε ότι «μια ομάδα ενόπλων με καλυμμένα πρόσωπα» είχαν προσπαθήσει

⁴¹ Μαρτυρία ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Adele και Pierre.

⁴² Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Mariam.

⁴³ Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα επεμβαίνουν μόνο μετά από επίσημες ειδοποιήσεις, που στέλνονται ταυτόχρονα στις αρχές. Η ιατρική παρέμβαση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ακολουθεί το πλαίσιο που περιγράφεται στην ενότητα 3 αυτής της έκθεσης.

να τους απαγάγουν. Όπως ανέφερε, κατάφερε να ξεφύγει, αλλά τα προαναφερθέντα άτομα τον έσπρωξαν και έπεσε με το πρόσωπο σε έναν βράχο, με αποτέλεσμα να τραυματιστεί στο κεφάλι. Ανέφερε επίσης ότι όταν έτρεχε να ξεφύγει άκουσε δύο πυροβολισμούς, και οι δύο άλλοι συνταξιδιώτες του φέρονται να δέχθηκαν επίθεση. Κατάφερε να ξαναβρεί την τωρινή ομάδα πριν λίγο και δεν μπορούσε να επικοινωνήσει με τα δύο άτομα με τα οποία ταξίδευε. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα δεν μπόρεσαν να τους βρουν.»⁴⁴

Εκείνη την ημέρα, η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα παρείχε ιατρική και ανθρωπιστική βοήθεια σε 44 άτομα και περιποιήθηκε τα τραύματα στο πρόσωπο του προαναφερθέντα άντρα. Δύο μέλη της ομάδας, που αναφέρθηκαν ως αγνοούμενοι από τα άλλα μέλη της ομάδας, δεν εντοπίστηκαν και δεν έλαβαν ποτέ βοήθεια από τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα.

Κανένα άτομο από την ομάδα δεν έλαβε βοήθεια

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έλαβαν μια επίσημη ειδοποίηση σχετικά με μια ομάδα επτά ατόμων που είχαν φτάσει νωρίς το πρωί και ανέφεραν ότι βρίσκονταν σε μια δύσβατη, ορεινή περιοχή χωρίς πρόσβαση οδικώς και ότι χρειάζονταν ιατρική βοήθεια. Αφού η ομάδα της οργάνωσης στάθμευσε στον πλησιέστερο δρόμο, οι εκπρόσωποι των αρχών που βρίσκονταν εκεί δεν της επέτρεψαν να φτάσει στην αναφερόμενη θέση της ομάδας, εξηγώντας ότι ήταν στρατιωτική ζώνη.

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα επικοινωνήσαν με την ομάδα στον αριθμό τηλεφώνου που είχε γνωστοποιηθεί σε όλους τους φορείς και τις αρμόδιες αρχές ως το καθιερωμένο νήμα επικοινωνίας. Τους είπαν ότι ήταν επτά άνθρωποι στην ομάδα, μεταξύ αυτών μια γυναίκα που είχε τραυματιστεί, αιμορραγούσε και χρειαζόταν ιατρική βοήθεια. Είπαν στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα ότι φοβόντουσαν και κρύβονταν από ένστολους που ερευνούσαν την περιοχή. Γνωστο-

ποίησαν τη θέση τους στο WhatsApp, που τους έδειχνε να απέχουν 350 μέτρα από την ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ενημέρωσαν τους ένστολους που φρουρούσαν την είσοδο ότι η ομάδα βρισκόταν λίγες εκατοντάδες μέτρα μακριά και ότι μια γυναίκα χρειαζόταν επειγόντως ιατρική βοήθεια. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ζήτησαν πάλι πρόσβαση για να προσφέρουν πρώτες βοήθειες, τονίζοντας την ιατρική κρίσιμότητα της κατάστασης. Οι ένστολοι επιβεβαίωσαν ότι γνώριζαν τον αριθμό των ατόμων, την αναφερόμενη θέση τους και ότι υπήρχε ένα τραυματισμένο άτομο στην ομάδα. Επέμειναν ότι οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα δεν μπορούσαν να περάσουν, λέγοντας ότι ήταν στρατιωτική περιοχή, ότι η αστυνομία αναζητούσε ήδη την ομάδα και ότι, εάν βρισκόταν και χρειαζόταν ιατρική βοήθεια, τότε θα καλούνταν οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα.

Η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα παρέμεινε στο σημείο. Λίγες ώρες αργότερα, η ομάδα έστειλε μήνυμα όπου έλεγε ότι τελείωνε η μπαταρία του τηλεφώνου, αλλά βρίσκονταν ακόμη στο ίδιο σημείο. Στη συνέχεια, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έχασαν την τηλεφωνική επαφή με την ομάδα. Τελικά η είσοδος στην περιοχή επιτράπηκε στην ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα πάνω από 7,5 ώρες μετά την αρχική ειδοποίηση. Δεν υπήρχε κανείς στο συγκεκριμένο σημείο και δε βρέθηκε κανείς στη γύρω περιοχή, παρόλο που η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα χρησιμοποίησε τηλεβόα για να επικοινωνήσει μαζί τους.

Τρεις μέρες μετά, ένας άντρας που λεγόταν Guelor έφτασε στη δομή υποδοχής με τα πόδια. Είπε στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα ότι ήταν στην ομάδα που είχε φτάσει εκείνη τη μέρα: «Όταν φτάσαμε, είδαμε ότι η αστυνομία ήταν ήδη εκεί και μας περίμενε, οπότε προσπαθήσαμε να κρυφτούμε στους θάμνους...» Ο Guelor άφησε την ομάδα και γύρισε πίσω για να πάρει μια τσάντα που είχε αφήσει εκεί. Όταν επέστρεψε, δεν υπήρχε ίχνος των συνοδών του: «Όταν γύρισα πίσω [στο μέρος όπου κρυβόταν η ομάδα μου], δεν βρήκα κανέναν. Τρόμαξα και συνέχισα να κρύβομαι.»⁴⁵

4.3 Βία και απάνθρωπη μεταχείριση

Με βάση τις περιγραφές των ασθενών, η βία και η απάνθρωπη μεταχείριση φαίνεται να είναι σταθερά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων επανοπροώθησης στα σύνορα του Αιγαίου. Οι μαρτυρίες που συνέλεξαν οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα περιγράφουν παρόμοιες πρακτικές βίας από ένστολους και/ή άτομα με καλυμμένα πρόσωπα κατά τις επαναπροωθήσεις.⁴⁶ Οι πιο συχνές βίαιες πρακτικές που αναφέρθηκαν στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα τα τελευταία δύο χρόνια είναι απαγωγή, σωματική βία, σωματικές έρευνες με αφαίρεση ρούχων και εξευτελιστικές σωματικές έρευνες, κατάσχεση ή καταστροφή προσωπικών αντικειμένων, εξευτελισμός και λεκτική βία.

⁴⁴ Απόσπασμα εσωτερικής έκθεσης των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

⁴⁵ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Guelor.

⁴⁶ Τα ευρήματα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα επιβεβαιώνονται από την τεκμηρίωση και τις αναφορές οργάνωσης ανθρώπινων δικαιωμάτων και της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένου του Συμβουλίου της Ευρώπης: «Υπάρχουν πολυάριθμες καταγγελίες που συμφωνούν μεταξύ τους για απωθήσεις από την Ελλάδα στην Τουρκία εδώ και αρκετά χρόνια, και η Επιτροπή, μαζί με πολλούς άλλους διεθνείς φορείς και την κοινωνία των πολιτών, απευθύνει έκκληση στην ελληνική κυβέρνηση να δώσει άμεσα ένα τέλος σε αυτή την πρακτική, η οποία συχνά συνοδεύεται επίσης από καταγγελίες για βία», Συμβούλιο της Ευρώπης, [Pushed beyond the limits: four areas for urgent action to end human rights violations at Europe's borders](#), 2022.

4.3.1 Χειροπέδηση, ακινητοποίηση και απαγωγή

Οι αναφορές χειροπέδησης, ακινητοποίησης και απαγωγής⁴⁷ ανθρώπων σε ελληνικό έδαφος φαίνεται να είναι καθοριστικό γνώρισμα των επαναπροωθήσεων στη στεριά. Οι άνθρωποι περιγράφουν επανειλημμένα ότι συνελήφθησαν από άτομα με καλυμμένα πρόσωπα που φορούν μαύρα ρούχα ή πολιτικά. Συχνά αναφέρουν ότι καταδιώχθηκαν λίγο μετά την άφιξή τους στα ελληνικά νησιά, ενώ ορισμένοι αφηγούνται ότι κρατήθηκαν άτυπα⁴⁸ σε κοντέινερ ή σε δωμάτιο για αρκετές ώρες ή μέρες πριν επαναπροωθηθούν.⁴⁹ Σε οκτώ μαρτυρίες που συνέλεξαν οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα, οι ασθενείς κάνουν λόγο για πυροβολισμούς ως πρακτική εκφοβισμού πριν από την αναχαίτηση στη θάλασσα ή την απαγωγή αποκλεισμένων ομάδων στη στεριά. Σε άλλες αφηγήσεις ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα περιγράφονται στοιχεία εξαπάτησης, καθώς τα άτομα που συνάντησαν τους έδιναν σκόπιμα ψευδείς πληροφορίες, υποσχόμενοι ότι θα μεταφέρονταν σε κέντρο υποδοχής ή στο νοσοκομείο, ενώ τελικά επαναπροωθήθηκαν από τη στεριά χωρίς να λάβουν ποτέ ιατρική βοήθεια.⁵⁰

Ο Tarib ανέφερε ότι τον απήγαγαν μαζί με άλλους 27 και τους επαναπροώθησαν στη θάλασσα:

«Ένας από τους άντρες που μας μπλόκαραν με σήκωσε και μου πέρασε μια μεταλλική χειροπέδη στον καρπό. Πέρασε τη δεύτερη χειροπέδη στον καρπό ενός [...] άντρα που ήταν μαζί μου στη βάρκα και με ακολούθησε όταν χωριστήκαμε. Ήθελαν να είμαστε δεμένοι μεταξύ μας και να περπατάμε. Τους ζήτησα να ξεπλώσω και να ξεκουραστώ, τους εξήγησα ότι είχα πρόβλημα στην καρδιά και πως ένιωθα εξαντλημένος. Με χτύπησαν ξανά και έσπρωξαν τον άλλο για να συνεχίσει να περπατάει, επομένως αναγκάστηκα να συνεχίσω κι εγώ. Μας πήγαν κοντά σε μια αποβάθρα, όπου μας περίμενε ένα σκάφος της ακτοφυλακής. Μας πήγαν στα ανοιχτά και μας εγκατέλειψαν σε μια σωσίβια λέμβο...»⁵¹

Βία και χειροπέδηση

Σύμφωνα με τις αφηγήσεις ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, τους έδεσαν τα χέρια πριν τους απαγάγουν και τους επαναπροωθήσουν. Η χειροπέδηση-ειδικά όταν χρησιμοποιούνται οι πιο υποτυπώδεις χειροπέδες, οι πλαστικές χειροπέδες καλωδίων-προκαλεί συχνά μώλωπες, αιμορραγία και σε ορισμένες περιπτώσεις βαθιά σκισίματα.

Κατά τη διάρκεια δύο επειγούσων παρεμβάσεων, οι ιατρικές ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα συνάντησαν ανθρώπους που τους είχαν δέσει τα χέρια με πλαστικές χειροπέδες ή βρήκαν τεκμήρια τέτοιων πράξεων, και παρείχαν ιατρική φροντίδα σε άτομα με πληγές και τραύματα στους καρπούς τους από πρόδεση με πλαστικές χειροπέδες. Συγκεκριμένα, τους είχαν δέσει τους καρπούς ή τους αστραγάλους με πλαστικές χειροπέδες για να μην μπορούν να κουνηθούν και να διαφύγουν. Τα γεγονότα συμφωνούσαν με τις αφηγήσεις των ασθενών ότι τους συνέλαβαν και άσκησαν σωματική βία πάνω τους πριν τους ακινητοποιήσουν, χρησιμοποιώντας πλαστικές χειροπέδες.

Στην πρώτη περίπτωση, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έλαβαν μια επίσημη ειδοποίηση σχετικά με μια ομάδα νεοσφιχθέντων που ήταν αποκλεισμένοι και χρειάζονταν επείγοντας ιατρική βοήθεια. Όταν η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έφτασε στο σημείο, άκουσαν φωνές και κραυγές και βρήκαν μια ομάδα 22 ανθρώπων στο έδαφος, σε κατάσταση συναισθηματικής δυσφορίας, μεταξύ αυτών και τρία άτομα με σφιχτά δεμένα τα χέρια με πλαστικές χειροπέδες. Η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έκοψε τις πλαστικές χειροπέδες με τις οποίες ήταν δεμένοι οι καρποί τους.⁵⁴

Ο Νουρ είπε στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα ότι είχε υποστεί 11 επαναπροωθήσεις. Περιέγραψε μία από αυτές:

«Ήμασταν ήδη περικυκλωμένοι από αστυνομικούς ή κάτι τέτοιο: τρεις-τέσσερις άντρες και μια γυναίκα. Οι άντρες φορούσαν μαύρα ρούχα, ενώ η γυναίκα πολιτικά. Δεν ξέρω καν αν ήταν αστυνομικός. "Υπάρχουν άλλοι;" ρώτησε ένας στα αγγλικά. Ήταν φιλικό. Η γυναίκα χαμογέλασε σε ένα από τα παιδιά. "Καταυλισμός, καταυλισμός" έλεγαν. Μας διέταξαν να τους ακολουθήσουμε, πράγμα που κάναμε σιωπηλά... Ύστερα ήρθε ένα μικρό λεωφορείο και μπήκαμε όλοι μέσα. Σταμάτησε μπροστά σε μερικά άσπρα κτίρια με τοίχο γύρω-γύρω. Ο ίδιος αστυνομικός που ήταν στην παραλία άνοιξε την πόρτα του βαν και μας διέταξε να βγούμε όλοι έξω. Μας πήγε σε ένα από τα κτίρια. Άνοιξε την πόρτα ενός δωματίου. Ήταν άδειο, με ένα βρώμικο ταμπενέτιο πάτωμα και μια πόρτα στη γωνία που οδηγούσε σε ένα μικρό μπάνιο...»⁵²

Αναφέρει ότι ήταν κρατούμενος σε αυτό το δωμάτιο για τέσσερις μέρες, μαζί με άλλα 20 άτομα περίπου από την ίδια βάρκα, συμπεριλαμβανομένης μιας οικογένειας με δύο μικρά παιδιά:

«Μία φορά τη μέρα μάς έδιναν ένα μπουκαλάκι νερό και λίγο ψωμί. Όποτε ρωτούσαμε τι συνέβαινε, μας έλεγαν απλώς "Περιμένετε". Την τέταρτη μέρα ήρθαν δύο άντρες και μας είπαν "Ελάτε"... Μπήκαμε πάλι στο βαν. Όταν όμως σταματήσαμε, δεν ήμασταν σε καταυλισμό αλλά δίπλα στη θάλασσα. Έμοιαζε με στρατιωτική βάση ή κάτι παρόμοιο, πάντως δεν ήταν κάποιος δημόσιος χώρος, δεν υπήρχε κανείς άλλος. Πάλι έπρεπε να περιμένουμε σε ένα μικρό κτίριο. Ύστερα ήρθε ένα μεγάλο πλοίο και μας διέταξαν να επιβιβαστούμε... Μας πήγαν στα ανοιχτά και όταν σκοτεινίασε φούσκωσαν ένα από αυτά τα πορτοκαλί πράγματα. Ήξερα τι συνέβαινε, το είχα περάσει ξανά...»⁵³

Η ομάδα είπε στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα ότι λίγο πριν την άφιξη της ομάδας μας, τους πλησίασαν επτά-οκτώ άτομα με σκούρα ρούχα και καλυμμένα πρόσωπα, λέγοντας ότι είναι γιατροί. Η ομάδα είπε επίσης ότι όταν προσπάθησαν να ξεφύγουν, οι άγνωστοι χτύπησαν μερικούς από αυτούς και έδεσαν τους καρπούς τριών ανθρώπων με πλαστικές χειροπέδες. Τα άτομα με καλυμμένα πρόσωπα έτρεξαν μακριά όταν άκουσαν την ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα να πλησιάζει στο σημείο και να καλεί την ομάδα με τηλεβόα.

Στη δεύτερη περίπτωση, η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ανταποκρίθηκε σε μια επίσημη ειδοποίηση και βρήκε μια ομάδα τεσσάρων ατόμων που ανέφεραν ότι τους είχαν δέσει τα χέρια με πλαστικές χειροπέδες, τους είχαν χτυπήσει και είχαν χρησιμοποιήσει όπλο ηλεκτρικής εκκένωσης πάνω τους. Όταν η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα πλησίασε, έγινε σαφές ότι οι άνθρωποι ήταν σε κατάσταση δυσφορίας. Ένας άντρας είχε σημάδια και μώλωπες στους καρπούς και τους αστραγάλους του. Ανέφερε στο προσωπικό μας ότι περίπου 15 λεπτά πριν από την άφιξη της ομάδας των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, ήταν εκεί μια ομάδα ατόμων με καλυμμένα πρόσωπα. Ανέφερε επίσης ότι κάποια από αυτά τα άγνωστα άτομα είχαν δέσει τους καρπούς του με μαύρες πλαστικές χειροπέδες, τις οποίες έκοψαν με μαχαίρι όταν πλησίαζε η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα. Η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα βρήκε τις πλαστικές χειροπέδες που σύμφωνα με την καταγγελία είχαν χρησιμοποιηθεί για να τον ακινητοποιήσουν. Ένας γιατρός της οργάνωσης περιποιήθηκε τις πληγές του. Η ομάδα ανέφερε ότι οι άγνωστοι έδεσαν τα χέρια άλλων δύο ανθρώπων με πλαστικές χειροπέδες, αλλά στη συνέχεια τους ελευθέρωσαν.

© MSF

⁴⁷ Ως απαγωγή νοείται η παράνομη και συχνά διά της βίας αρπαγή ενός ατόμου, ενάντια στη θέλησή του, και συνήθως περιλαμβάνει τη μετακίνηση σε άλλο μέρος. Η απαγωγή θεωρείται σοβαρή παραβίαση της προσωπικής ελευθερίας και αυτονομίας ενός ατόμου και συχνά περιλαμβάνει καταναγκασμό, απειλές ή βία. [Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου](#), Άρθρο 5. [Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου](#), Άρθρο 13.

⁴⁸ Ως άτυπη κράτηση νοείται μια κατάσταση όπου μετανάστες, αιτούντες άσυλο ή πρόσφυγες κρατούνται ή είναι υπό περιορισμό, παρά τη θέλησή τους, σε εγκαταστάσεις που δεν λειτουργούν επισήμως ως κέντρα κράτησης και που ενδέχεται να μην πληρούν τις νομικές εγγυήσεις που πρέπει να υπάρχουν για τα άτομα υπό κράτηση. [Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου](#), Άρθρο 9. [Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα](#), Άρθρο 9.

⁴⁹ New York Times, [Video shows Greece abandoning migrants at sea](#), Μάιος 2023.

⁵⁰ Oxford Research Encyclopaedia, [Deception in Intergroups communication](#), Ιούλιος 2017; New York Times, [Video shows Greece abandoning migrants at sea](#), Μάιος 2023.

⁵¹ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Tarib.

⁵² Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Nour.

⁵³ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Nour.

⁵⁴ Γιατροί Χωρίς Σύνορα, [People found handcuffed and injured on the Greek island of Lesbos](#), Οκτώβριος 2022.

4.3.2 Σωματική βία και λεκτική ταπείνωση

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έχουν καταγράψει πολλές μαρτυρίες σωματικής βίας κατά τις καταγγελλόμενες επαναπροωθήσεις⁵⁵, που περιλαμβάνουν χτυπήματα με ραβδί, χαστούκια, κλωτσιές και γρονθοκοπήματα σε άντρες, γυναίκες, εγκύους και παιδιά. Στη διάρκεια επειγουσών παρεμβάσεων, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έχουν επίσης περιθάλψει 15 άτομα για τραύματα που φέρονται να προκλήθηκαν από βιαιοπραγίες από ένστολους και/ή άτομα με καλυμμένα πρόσωπα κατά την άφιξή τους στη Σάμο ή τη Λέσβο. Είναι πιθανό ο πραγματικός αριθμός τέτοιων τραυμάτων να είναι μεγαλύτερος, καθώς οι άνθρωποι δεν αποκαλύπτουν πάντα την αιτία ενός τραύματος κατά τις ιατρικές συνεδρίες.

Σύμφωνα με τις αφηγήσεις ασθενών, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα φαίνεται σε αρκετές περιπτώσεις να έχουν «διακόψει» ένστολους και/ή άτομα με καλυμμένα πρόσωπα από το να χτυπούν ανθρώπους, ώστε να παράσχουν ιατρική φροντίδα. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έχουν γίνει μάρτυρες ανθρώπων να βγαίνουν από το δάσος ουρλιάζοντας και κλαίγοντας και να αναφέρουν ότι τους χτύπησαν, ενώ το ιατρικό προσωπικό των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έχει περιθάλψει ανθρώπους επιτόπου για τραύματα που πιθανόν σχετίζονταν με βία. Τον Ιανουάριο του 2023, τέσσερις ομάδες που έλαβαν τη βοήθεια των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ανέφεραν ότι είχαν υποστεί σωματική βία από ένστολους και/ή άτομα με καλυμμένα πρόσωπα στη στεριά λίγο πριν φτάσει η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στο κοινόχρηστο ακριβές σημείο. Εκτός από βιαιοπραγίες, οι άνθρωποι έχουν αναφέρει ότι δέχθηκαν λεκτική κακοποίηση, εξευτελισμό και φωνές από ένστολους και/ή άτομα με καλυμμένα πρόσωπα. Από τις 50 μαρτυρίες που συνέλεξαν οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο, στις 29 αναφερόταν λεκτική βία.

Η Ζουγί, ασθενής των Γιατρών Χωρίς Σύνορα που ανέφερε ότι επαναπροωθήθηκε τέσσερις φορές πριν καταφέρει να φτάσει στην Ελλάδα, περιέγραψε ότι τη χτύπησαν ενώ ήταν έγκυος:

«Μας έπιασαν ενώ τρέχαμε... Χτύπησαν τον άντρα μου, χτύπησαν κι εμένα... Μας πήγαν σε ένα κοντέινερ, μας έδωσαν φαγητό, φάγαμε, αλλάξαμε ρούχα... Τη νύχτα... Μας είπαν ότι θα μας πάνε στον καταυλισμό. Τι βλέπουμε; Νερό! Μας είχαν επαναπροωθήσει. Εκείνη τη νύχτα ήμουν πολύ άρρωστη. Πολύ άρρωστη. Δεν άντεχα. Ήμουν κουρασμένη, όταν περπατούσα ένιωθα τα κόκαλά μου έτσι [κάνει ελαστικές κινήσεις]. Ακόμα νιώθω αυτόν τον πόνο... από την κλωτσιά. Με κλώτσησαν. Ήταν η ακτοφυλακή, τουλάχιστον έτσι το λέμε εμείς. Φοράνε μάσκες και γυαλιά, δεν μπορείς να δεις τα πρόσωπά τους. Εμένα με κλώτσησαν μόνο, όμως τον άντρα μου τον έδειραν. Ακόμα πονάω στην πλάτη, ιδίως τώρα που μεγαλώνει το μωρό, δεν το αντέχω. Γι' αυτό περπατάω έτσι.»⁵⁶

Ο Ibrahim, που ανέφερε ότι δέχθηκε επίθεση από δύο ένστολους, περιέγραψε στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα τον φόβο που ένιωσε εκείνη τη μέρα:

«Η ακτοφυλακή έφτασε το πρωί και μας βρήκε. Πήραν τα κινητά μας, τα έσπασαν και άρχισαν να μας χτυπούν με ένα μεταλλικό ραβδί. Με χτύπησαν δύο φορές, μία στην πλάτη, έχω ακόμη το σημάδι, και μία στο χέρι... Δεν ξέρω γιατί... Το χέρι μου ήταν προσημένο για μέρες. Έκρυβα το χέρι μου γιατί δεν ήθελα να πω σε κανέναν ότι με χτύπησαν, επειδή φοβόμουν ότι θα έβρισκα τον μπελά μου από εκείνον που με χτύπησε.»⁵⁷

Καταδίωξη και ξυλοδαρμός ομάδας ανθρώπων

Σε μία περίπτωση, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ειδοποιήθηκαν ώστε να παράσχουν επειγούσα ιατρική βοήθεια σε μια ομάδα 40 περίπου ατόμων. Όταν έφτασαν στο σημείο, μια ομάδα ανθρώπων-μεταξύ αυτών και μια έγκυος στον όγδοο μήνα- βγήκαν από τους θάμνους και έτρεξαν προς την ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, ουρλιάζοντας και σε κατάσταση οξείας ψυχολογικής δυσφορίας. Είπαν στην ομάδα ότι κρύβονταν δύο μέρες στο κρύο και ότι, λίγο πριν φτάσουν οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα, όπως ανέφεραν μέλη της ομάδας, είχαν συλληφθεί και χτυπηθεί από άντρες με σκούρα ρούχα και καλυμμένα πρόσωπα. Ο γιατρός των Γιατρών Χωρίς Σύνορα περιποιήθηκε εκείνη την ημέρα τις πληγές 10 ανθρώπων, μεταξύ αυτών μιας γυναίκας που είχε μώλωπες και αιμορραγούσε από ένα βαθύ σκίσιμο πάνω από το μάτι, ενός άντρα με μώλωπες στα πόδια που είπε ότι τον είχαν χτυπήσει με γκλομπ, και ενός άντρα με προσημένα χείλη και πολλούς τραυματισμούς στο δέρμα. Ένας άλλος άντρας ανέφερε ότι τον είχαν χτυπήσει στην κοιλιά. Αρκετοί είχαν μώλωπες στους καρπούς και είπαν ότι τους είχαν δέσει τα χέρια με χειροπέδες καλωδίων. Η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έδωσε επίσης στην ομάδα νερό, τρόφιμα και ρούχα και παρέπεμψε την έγκυο στο νοσοκομείο.

Η εσωτερική έκθεση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα από την παρέμβαση περιγράφει τα γεγονότα:

«Οι άνθρωποι έφταναν σε μικρές ομάδες, κρατώντας όρθιο ο ένας τον άλλον και σαφώς σε κατάσταση πανικού. Μερικοί έπεφταν στο έδαφος, άλλοι έκλαιγαν, προσεύχονταν, φιλούσαν το έδαφος. «Μας χτύπησαν, μας χτύπησαν». Μια γυναίκα είχε μελανιασμένο μάτι και ένα σκίσιμο που αιμορραγούσε από πάνω: «Με χτύπησαν, μόλις τώρα, μόλις έφυγα» [...] Οι άντρες έδειξαν μικρές πληγές στους καρπούς τους, και μια γυναίκα είπε ότι είχαν δέσει και σε εκείνη τα χέρια. «Μας έδεσαν τα χέρια έτσι [κρατά ενωμένους τους καρπούς μπροστά] και μετά άρχισαν να μας χτυπούν». «Μας χτυπούσαν με τα χέρια τους και με γκλομπ, και επίσης έριχναν κλωτσιές και γονατιές σε μερικούς από μας». «Είχαν όπλα. Ένας από αυτούς μου είπε να κάνω ό,τι έλεγε, διαφορετικά θα χρησιμοποιούσε το όπλο του.»⁵⁸

Ένας γιατρός της οργάνωσης που ήταν επιτόπου ανέφερε ότι τα τραύματα των ανθρώπων συμφωνούσαν με την περιγραφή των γεγονότων που έκαναν:

«Οι άνθρωποι μάς είπαν ότι τους χτύπησαν 15 λεπτά πριν φτάσουμε, και η κλινική εικόνα των τραυμάτων τους ήταν συμβατή με αυτή την πληροφορία. Το αίμα στις ανοιχτές πληγές δεν είχε σχηματίσει τελείως θρόμβους ακόμη... Τα τραύματά τους οφείλονταν πιθανότατα σε σωματική βία, όπως γρονθοκοπήματα ή χτυπήματα.»⁵⁹

Αρκετές εβδομάδες μετά το περιστατικό, μια γυναίκα που ήταν παρούσα σε αυτό, μίλησε στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα για εκείνη τη μέρα:

«Την έσυραν, ναι, στο έδαφος. Ήταν μπροστά μου, μπροστά μας [...] Τους έδεσαν έτσι [Βάζει τους καρπούς της μαζί μπροστά από το σώμα της], ύστερα ήταν και η έγκυος εκεί, την έδεσαν κι αυτή. Έπιασαν επτά άτομα [...] Μπροστά μας υπήρχε ένας μεγάλος βράχος, από όπου μπορούσαμε να δούμε ό,τι έκαναν, τα πάντα, αλλά εκείνοι δεν μπορούσαν να μας δουν, κρυβόμασταν [...] Ήταν πολύ θυμωμένοι: "Ακίνητοι! Κάτω το κεφάλι, μαλάκα!"⁶⁰ Πάτησαν και πάνω στην κοιλιά μιας άλλης γυναίκας, χτυπώντας την.»⁶¹

⁵⁵ Ως βιαιοπραγία νοείται η σκόπιμη χρήση σωματικής δύναμης ή βίας σε βάρος κάποιου άλλου χωρίς τη συγκατάθεσή του, με αποτέλεσμα σωματική βλάβη, τραυματισμό ή πόνο. Η βιαιοπραγία μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, όπως χτυπήματα, γρονθοκοπήματα, κλωτσιές, χαστούκια, στραγγαλισμό και χρήση αντικειμένων ως όπλων για πρόκληση βλάβης. Αυτή η ενέργεια παραβιάζει τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα ενός ατόμου, ιδιαίτερα το δικαίωμά του για προσωπική ασφάλεια, σωματική ακεραιότητα, και αξιοπρέπεια. [Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου](#), Άρθρο 3, Άρθρο 5.

⁵⁶ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Ζουγί.

⁵⁷ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Ibrahim.

⁵⁸ Απόσπασμα εσωτερικής έκθεσης των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

⁵⁹ Μαρτυρία εργαζομένου των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

4.3.3 Σωματικές έρευνες με αφαίρεση ρούχων και εξευτελιστικές σωματικές έρευνες

Αρκετοί ασθενείς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ανέφεραν επίσης σωματικές έρευνες με αφαίρεση ρούχων χωρίς συναίνεση⁶² και εξευτελιστικές σωματικές έρευνες στη διάρκεια μιας καταγγελλόμενης επαναπροώθησης, μια πρακτική που συμφωνεί με τις υπάρχουσες αναφορές σχετικά με το ζήτημα.⁶³ Από τις 50 συνεντεύξεις, 11 άτομα ισχυρίστηκαν σωματική έρευνα με αφαίρεση ρούχων χωρίς συναίνεση και εξευτελιστική σωματική έρευνα από ένστολους και/ή άτομα με καλυμμένα πρόσωπα. Περιέγραψαν ότι τους έβαλαν σε σειρά και τους έκαναν σωματική έρευνα μπροστά σε όλη την ομάδα, μερικές φορές μπροστά σε μέλη της οικογένειας, προσθέτοντας έτσι άλλο ένα επίπεδο ψυχικής δυσφορίας. Η Asma, που διέσχισε πέντε χώρες για να φτάσει στην Ελλάδα, ανέφερε ότι είχε επαναπροωθηθεί έξι φορές: τρεις φορές στη θάλασσα και τρεις στη στεριά. Μιλώντας για την πιο πρόσφατη επαναπροώθηση, είπε στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα: «Φοράω μαντίλα, αλλά στη βάρκα, με έγδυσαν. Έμεινα με τα εσώρουκά μου. Με άγγιξαν και με έψαξαν».⁶⁴

Οι ασθενείς μας μάς έχουν περιγράψει τον εξευτελιστικό και ταπεινωτικό τρόπο με τον οποίο πραγματοποιούνται αυτές οι σωματικές έρευνες με αφαίρεση ρούχων κατά τις αναφερόμενες επαναπροωθήσεις. Μίλησαν για αστυνομικούς που έβαζαν τα δάχτυλά τους στα γεννητικά όργανα αντρών, γυναικών και παιδιών στη διάρκεια «έρευνας» για χρήματα ή αντικείμενα:

Η Adele περιέγραψε πώς της έκαναν σωματική έρευνα με αφαίρεση ρούχων:

«Ένας άντρας άρχισε να ψάχνει το σώμα μου: έβαλε τα δάχτυλά του στον κόλπο και στον πρωκτό μου... Έπειτα έφερε τα χέρια του στο στήρνο μου, έκοψε το σουτιέν μου και άγγιξε και κρατούσε το στήθος μου: από κάτω, ολόγυρα, ανάμεσα... Τότε είπα: "Κύριε, θηλάζω ένα μωρό!". Στη συνέχεια άρχισε να αγγίζει τα μαλλιά μου, έψαξε ανάμεσα στις κοιτίδες μου και τις έλυσε μία-μία. Έπειτα έγδυσε το μωρό. Του έσκισε την πάνα και την έψαξε. Για να βρει τι; Χρήματα; Έψαξαν όλο του το κορμάκι... Έψαξαν όλες τις γυναίκες στη βάρκα και έπειτα όλους τους άντρες. Έβαζε το δάχτυλό του στον πρωκτό τους, έψαχνε τα γεννητικά τους όργανα, και δεν άλλαζε καν γάντια. Απλώς πήγαινε από τον έναν στον άλλον και όλοι κοιτούσαν.»

Ο Pierre, σύζυγος της Adele, το επιβεβαίωσε:

«Ναι, με έψαξαν. Έβαλε ένα δάχτυλο στον πρωκτό μου.»⁶⁵

Η Eleonora ανέφερε στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα τέσσερα διαφορετικά περιστατικά τέτοιων εξευτελιστικών «ερευνών» και περιέγραψε τρία από αυτά:

- «Μας έψαξαν όλους, τους κόλπους των γυναικών, τους πρωκτούς των αντρών, τους διέταξαν να σκύψουν... Άγγιξαν ολόκληρο το σώμα μου, το στήθος μου, τις μασχάλες μου. Είχα βάλει τα χρήματά μου στα μαλλιά μου. Γνωρίζετε ότι πολλές Αφρικανές φορούν περούκα. Την έβγαλαν, την έψαξαν, τα βρήκαν...»
- «Κοίταξα ψηλά στον ουρανό και προσευχήθηκα, προσευχήθηκα. Μας χτύπησαν ξανά. Μας πήραν τα πάντα ξανά: το κινητό, την τσάντα, τα φάρμακα, το βραχιόλι μου. Έβαλαν ξανά τα δάχτυλά τους μέσα στο σώμα μου. Ναι, στον κόλπο μου. Ήταν ένας άντρας, το έκανε σε μένα και σε μια άλλη γυναίκα...»
- «Φοβόμουν τόσο πολύ που ένιωθα ότι θα κάνω εμετό. Φοβόμουν ότι θα συνέβαινε το ίδιο, όπως τις τελευταίες φορές. Και ναι, συνέβη ξανά.»⁶⁶

Η συχνότητα αυτών των αφηγήσεων από ασθενείς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα και η ομοιότητα των περιγραφόμενων γεγονότων δείχνουν ότι δεν πρόκειται για μεμονωμένες πρακτικές. Οι άνθρωποι μένουν τραυματισμένοι και ψυχολογικά φορτισμένοι, όπως ανέφεραν όλες οι γυναίκες και οι άνδρες που δήλωσαν ότι υποβλήθηκαν σε τέτοιες εξευτελιστικές έρευνες, οι οποίες βλάπτουν τη σωματική και ψυχική υγεία των ανθρώπων, καθώς και την ανθρώπινη αξιοπρέπεία τους. Το γεγονός ότι οι εκπρόσωποι των αρχών δεν χρησιμοποιούσαν διαφορετικό γάντι για κάθε άτομο που «ερευνούσαν» αποτελεί πρόσθετη πράξη βίας, καθώς ενέχει τον κίνδυνο επιζήμιων επιπτώσεων στην υγεία, όπως επιμόλυνση.

Η Sahar είπε στο προσωπικό των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ότι της αφάιρεσαν τα ρούχα και την υπέβαλαν σε διεισδυτική σωματική έρευνα τρεις φορές πριν την επαναπροωθήσουν στη θάλασσα:

«Μας έψαξαν όλους, πολλές φορές. Όταν έψαχναν τα σώματά μας, οι αστυνομικοί ήταν όλοι άντρες και μας άγγιζαν, μας άγγιζαν με άσχημο τρόπο, μας άγγιζαν εσωτερικά... Μας διέταξαν να γδυθούμε, ήθελαν να δουν αν έκρυβα κάτι μέσα στο σουτιέν και το εσώρουκό μου. Με έψαξαν τρεις φορές: μία στη ζούγκλα, άλλη μία πάνω στο μεγάλο σκάφος και μια τελευταία φορά στη σωσιβία λέμβο όπου μας έβαλαν. Μας άγγιξαν όλους με τα ίδια γάντια, άντρες και γυναίκες, και μου φάνηκε ότι δεν τα άλλαξαν στο ενδιάμεσο. Μετά από αυτό ζήτησα βοήθεια ακόμα και από τη μαία σας, εξαιτίας όσων συνέβησαν.»⁶⁷

Η Julie-Rose είπε στην ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ότι έκαναν σωματική έρευνα με αφαίρεση ρούχων και βίαιο τρόπο στην ίδια και σε όλη την ομάδα ανθρώπων με τους οποίους ταξίδευε πριν τους επαναπροωθήσουν στη θάλασσα:

«Ανεβήκαμε όλοι στο σκάφος. Μας κάθισαν κάτω και άρχισαν από τις τσάντες μας [...] Έγδυσαν εμάς τις γυναίκες. Μας έγδυσαν όλες, το ίδιο και τους άντρες και τα παιδιά, έβγαλαν τις πάνες των μωρών για να ψάξουν για χρήματα. Υπήρχε μια γυναίκα που φορούσε γάντια για να μας ψάξει. Υπήρχε κι ένας άντρας που φορούσε γάντια και έψαχνε τα οπίσθια των αντρών [...] Ήμασταν πάνω από 10, τουλάχιστον 15 γυναίκες, και η γυναίκα που έψαχνε τα γεννητικά μας όργανα μάς έψαξε όλες χωρίς να αλλάξει γάντια. Χρησιμοποίησε τα ίδια γάντια ακόμα και στα παιδιά.»⁶⁸

⁶⁰ Η λέξη αυτή είναι ένας υποτιμητικός όρος στα ελληνικά, ο οποίος, ανάλογα με τα συμφραζόμενα, μπορεί να εκληφθεί ως προσβολή.

⁶¹ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Elizabeth.

⁶² Η σωματική έρευνα με αφαίρεση ρούχων μπορεί να οριστεί ως η διαδικασία κατά την οποία ένα άτομο υποχρεώνεται να αφαιρέσει τα ρούχα του για να ελεγχθεί το σώμα του και η οποία συνήθως πραγματοποιείται από προσωπικό των σωμάτων ασφαλείας, συχνά στο πλαίσιο έρευνας για απαγορευμένα ή παράνομα είδη. Καθώς η σωματική έρευνα με αφαίρεση ρούχων μπορεί να είναι επεμβατική και ευαίσθητη, υπόκειται σε συγκεκριμένες νομικές εγγυήσεις για την προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας του ατόμου. Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Επιτροπή Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, [General Comment 16](#), HRI/GEN/1/Rev.9 (Vol.1), παράγραφος 8: «Όσον αφορά την προσωπική και σωματική έρευνα, θα πρέπει να διασφαλίζεται με αποτελεσματικά μέτρα ότι οι έρευνες αυτού του είδους πραγματοποιούνται με τρόπο που δεν θίγει την αξιοπρέπεια του ατόμου που ερευνάται», Απρίλιος 1988.

⁶³ Ekathimerini, [Human rights court convict Greece over deadly migrant boat sinking](#), Ιούλιος 2022.

⁶⁴ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Asma.

⁶⁵ Μαρτυρία ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Adele και Pierre.

⁶⁶ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Eleonora.

⁶⁷ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Sahar.

⁶⁸ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Julie-Rose.

4.3.4 Κατάσχεση και/ή καταστροφή προσωπικών αντικειμένων

Οι άνθρωποι επανειλημμένα αναφέρουν την κατάσχεση και/ή την καταστροφή των προσωπικών αντικειμένων τους, όπως χρήματα, κινητά τηλέφωνα, ρούχα και άλλα προσωπικά αντικείμενα. Από τις 50 συνεντεύξεις που πραγματοποίησαν οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο, 28 άνθρωποι ανέφεραν ότι κλάπηκαν τα υπάρχοντά τους στη διάρκεια μιας επαναπρώθησης. Τέτοιου είδους πρακτικές έχουν επίσης περιγραφεί από τα μέσα ενημέρωσης⁶⁹, ενώ σε ένα πρόσφατο περιστατικό συνελήφθησαν συνοριοφύλακες έχοντας στην κατοχή τους χιλιάδες ευρώ.⁷⁰

Ο Malik περιέγραψε πώς κατάσχεσαν τα υπάρχοντά του σε μια επαναπρώθηση στη θάλασσα:

«Έπρεπε να παραδώσουμε ό,τι είχαμε: κινητά, χρήματα, ακόμα και προσωπικά αντικείμενα, όπως φωτογραφίες.»⁷¹

Η Eleonora μάς περιέγραψε τα παρακάτω στη διάρκεια μιας επαναπρώθησης στη θάλασσα:

«Πήραν τα πάντα: το κινητό μου, την τσάντα μου, τα φάρμακά μου, το βραχιόλι μου. Εκείνο το βραχιόλι ήταν της γιαγιάς μου. Ήταν χρυσό και πολύ παλιό.»⁷²

Ακόμη πιο ανησυχητικό είναι ότι οι άνθρωποι αναφέρουν επίσης πως τους παίρνουν τα φάρμακα και το βρεφικό γάλα: «Άρπαξε την

πλαστική σακούλα με το γάλα σε σκόνη που είχα ετοιμάσει και το έριξε στο νερό. Ήταν βρεφική τροφή.»⁷³

Η απώλεια των προσωπικών αντικειμένων τους αποτελεί πρόσθετο στρεσογόνο παράγοντα για τους ανθρώπους στη διάρκεια των μεταναστευτικών ταξιδιών τους. Οι περισσότεροι βασίζονται στο κινητό τηλέφωνό τους για να επικοινωνούν με τους συγγενείς και τα αγαπημένα τους πρόσωπα στη χώρα προέλευσης και στη χώρα προορισμού, για να βεβαιώνουν την οικογένεια και τους φίλους τους ότι είναι ασφαλείς. Τα κινητά τηλέφωνα χρησιμεύουν επίσης στην επικοινωνία με γιατρούς και άλλους παρόχους υπηρεσιών στα νησιά, και για τις καθημερινές δραστηριότητες. Η αφαίρεση των κινητών τηλεφώνων από τους ανθρώπους δημιουργεί άγχος, υπονομεύει την ανεξαρτησία και κόβει τους δεσμούς του ατόμου με το δίκτυο υποστήριξής του.

Ο Mazowa, ο οποίος ταξίδεψε μόνος του στην Ελλάδα, ανέφερε ότι ένστολοι κατάσχεσαν τα υπάρχοντά του, που περιελάμβαναν περισσότερα από 600 €, και το κινητό του. Περιέγραψε στο προσωπικό των Γιατρών Χωρίς Σύνορα τις συνέπειες που είχε αυτό για τον ίδιο:

«Μπορώ να επικοινωνήσω μόνο μέσω του κινητού του συγκάτοικού μου στον καταυλισμό. Αναγκαστικά βασίζομαι στον αριθμό του ακόμα και για την επικοινωνία μου με τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα. Έχω όλους τους αριθμούς και τις επαφές μου στο κινητό που μου πήραν. Χωρίς τους αριθμούς δεν μπορώ να έρθω σε επαφή ούτε με την οικογένειά μου στην πατρίδα μου. Δεν μπορώ ούτε να τους πω ότι έφτασα, δεν γνωρίζουν αν είμαι ασφαλής ή όχι...»⁷⁴

⁶⁹ Solomon, [The Great Robbery: during illegal pushbacks in Greece, refugees are robbed by border guards](#), Μάρτιος 2023.

⁷⁰ Ekathimerini, [Border guard found to be on the take](#), Μάιος 2023.

⁷¹ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Malik.

⁷² Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Eleonora.

⁷³ Μαρτυρία ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Adele και Pierre.

⁷⁴ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Mazowa.

5. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: ΖΩΕΣ ΠΟΥ ΤΙΘΕΝΤΑΙ ΣΕ ΚΙΝΔΥΝΟ ΚΑΙ ΒΛΑΠΤΟΝΤΑΙ

5.1 Απώλεια ζωής στη θάλασσα

5.1.1 Ναυάγια

Οι βίαιες και επιζήμιες πρακτικές διαχείρισης των συνόρων που δεν επιτρέπουν στους ανθρώπους να ζητήσουν άσυλο με ασφαλή τρόπο, ή που δε διασφαλίζουν επαρκή βοήθεια και αξιοπρεπείς συνθήκες υποδοχής κατά την άφιξη, έχουν ευρείες και σοβαρές επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία και την ακεραιότητα των ανθρώπων. Το πιο άμεσο ρίσκο είναι η έκθεση σε κινδύνους στη στεριά και τη θάλασσα που απειλούν τη ζωή των ανθρώπων και προκαλούν βλάβη στην υγεία τους.

Στο πλαίσιο των επείγουσών ιατρικών δραστηριοτήτων τους, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ανταποκρίθηκαν στις ανάγκες 109 επιζώντων ναυαγίων στα ανοιχτά της Σάμου και της Λέσβου, μετά από 4 τραγικά συμβάντα μεταξύ Σεπτεμβρίου 2022 και Μαρτίου 2023. Συνολικά 23 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, μεταξύ αυτών και παιδιά. Σε ένα από αυτά τα περιστατικά, που συνέβη το 2023, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα παρείχαν βοήθεια σε 34 επιζώντες ενός ναυαγίου στα ανοιχτά της Λέσβου. Όταν η ομάδα έφτασε στο σημείο, βρήκε ανθρώπους σε κατάσταση σοκ, εξαντλημένους και βρεγμένους, έπειτα από σχεδόν 10 ώρες στο δάσος με θερμοκρασίες κάτω από το μηδέν και δυνατό αέρα. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα παρέπεμψαν στο νοσοκομείο πολλά άτομα που ήταν σε κρίσιμη κατάσταση λόγω υποθερμίας, ενώ οι αρμόδιες αρχές ανέσυραν τρία πτώματα από το νερό.

Ναυάγια στα ανοιχτά της Σάμου και της Λέσβου όπου παρείχε βοήθεια ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα	Αριθμός επιζώντων ναυαγίων που έλαβαν επείγουσα ιατρική βοήθεια από τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο	Αριθμός απωλειών σε ναυάγια
Σεπτέμβριος 2022	49	1
Οκτώβριος 2022 ⁷⁵	18	18
Δεκέμβριος 2022 ⁷⁶	34	1
Φεβρουάριος 2023 ⁷⁷	34	3

Σε μία περίπτωση, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα παρείχαν βοήθεια σε επιζώντες ενός ναυαγίου των οποίων η βάρκα χτύπησε σε βράχο κοντά στην ακτή και ανατράπηκε, με αποτέλεσμα να αγνοείται ένα μικρό παιδί. Η ασθενής των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Mariam βρισκόταν

στη βάρκα και περιέγραψε την εμπειρία της:

«Ήμασταν στο νερό για πάρα πολλές ώρες. Είχαμε βραχεί όλοι. Είχε κύμα [...] Πλησιάζαμε στα βουνά και σε μια παραλία. Αντί όμως να πηγαίνουμε ευθεία, η βάρκα παρασυρόταν προς τα δεξιά [...] Και τότε, από κάτω μας, μπουμ! Τρρρ! Χτυπήσαμε σε βράχο. Η βάρκα κόλλησε και τουμπάρισε. Μερικοί έπεσαν στο νερό. Άλλοι κρατιούνταν και ούρλιαζαν. ΟΥΡΛΙΑΖΑΝ, λέω. [...] Δεν σκεφτόμουν τίποτα, παρά μόνο πώς θα φτάσω στη στεριά. Και τα κατάφερα, δεν θυμάμαι πώς, ειλικρινά. Είδα πολλούς να τα καταφέρνουν, αλλά δεν ήξερα αν τα κατάφεραν όλοι. Θα έχετε ακούσει για τη γυναίκα στον καταυλισμό που αγνοείται ακόμη η κόρη της. Πώς μπορεί μια μάνα να ζήσει με αυτό; Πώς μπορεί μια μάνα να αντέξει τόσο πόνο;»⁷⁸

Η σορός του κοριτσιού βρέθηκε δύο μήνες αργότερα.

Μια ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα παρείχε βοήθεια σε μια ομάδα επιζώντων ενός ναυαγίου στο οποίο πνίγηκε ένα βρέφος δύο μηνών. Όταν έφτασε στο σημείο ο γιατρός της οργάνωσης, το βρέφος δεν είχε σφυγμό:

«Μια ομάδα εμφανίστηκε περπατώντας στον μικρό χωματόδρομο κατά μήκος των ελαιώνων. Είπαν ότι άντρες με μαύρες μάσκες είχαν πάρει άλλους από την ομάδα λίγα λεπτά πριν φτάσουν οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα. Μπροστά βρισκόταν μια ψηλή φιγούρα, ένας άντρας που κρατούσε μια κουβέρτα στα χέρια του, και πίσω του ακολουθούσαν μερικοί ακόμη. Κάποιοι κούτσαιναν, κάποιοι ήταν ξυπόλυτοι, όλοι έκλαιγαν. Ο ψηλός άντρας μου παρέδωσε την κουβέρτα με τη σορό του δύο μηνών γιου του. Έκλαιγε σοκαρισμένος και μετά βίας μπορούσε να αρθρώσει μια πρόταση. Έλεγε συνεχώς: “Ο γιος μου πνίγηκε και πήραν τη γυναίκα μου, δεν ξέρω πού είναι”. Ήμασταν σε επικοινωνία με τις αρχές, το νοσοκομείο, το κέντρο κλήσεων ασθενοφόρων και παρείχαμε ιατρικές και ψυχολογικές πρώτες βοήθειες στην υπόλοιπη ομάδα. Συνέχισα να κάνουμε ΚΑΡΠΑ [καρδιοπνευμονική αναζωογόνηση] έως ότου λάβαμε σαφείς οδηγίες από το νοσοκομείο να σταματήσουμε. Το βρέφος δεν επέζησε. Η ομάδα ήταν συντετριμμένη, κάποιοι χρειάστηκε να κάνουν διάλειμμα και να βάλουν τα κλάματα πίσω από το αυτοκίνητό μας. Τα λόγια του πατέρα, το πρόσωπο του βρέφους, η αίσθηση των δαχτύλων μου να πιέζουν το παγωμένο στήθος του, η ισοθερμική κουβέρτα να καλύπτει τη σορό και η νεκροφόρα να την παίρνει, όλα αυτά έμειναν χαραγμένα στο μυαλό μου για μέρες. Αισθανόμουν απελπισία και απόλυτη μοναξιά, καθώς όλοι αδιαφορούν για τα σύνορά μας, που έχουν μετατραπεί σε νεκροταφεία. Καθώς ο ήλιος έδνε πίσω από τις ελιές, τίποτα δεν μαρτυρούσε αυτό που είχε μόλις συμβεί εκεί. Δεν θα ξεχάσω ποτέ τα ουρλιαχτά και τα δάκρυα της ομάδας, το αίμα και το χώμα κάτω από τα πόδια τους, και τα λόγια του ψυχολόγου μας: «Ήρθε για να βρει μια καλύτερη ζωή και έχασε τα πάντα.»⁷⁹

Έχοντας υποστεί πολλαπλές επαναπροωθήσεις, και θεωρώντας τη διαδρομή υπερβολικά ριψοκίνδυνη εξαιτίας της πιθανότητας έκθεσης σε βία κατά την άφιξη στην Ελλάδα, οι άνθρωποι έχουν αρχίσει να ακολουθούν άλλες, μεγαλύτερες και πιο επικίνδυνες θαλάσσιες διαδρομές.⁸⁰ Αυτά τα θαλάσσια περάσματα συνήθως πραγματοποιούνται με μικρά, υπερφορτωμένα και ακατάλληλα πλεούμενα, συχνά κάτω από αντίξοες καιρικές συνθήκες. Το γεγονός ότι αναγκάζονται να πάρουν τέτοιο ρίσκο μπορεί να οδηγήσει σε περισσότερες τραγωδίες και μεγάλο απολογισμό νεκρών στη θάλασσα, ιδίως αν λάβουμε υπόψη τους περιορισμούς στις επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης στα ελληνικά χωρικά ύδατα.

⁷⁵ Reuters, [At least 18 migrants dead in shipwreck off Greece's Lesbos](#), Οκτώβριος 2022.

⁷⁶ The Press Project, [Lesbos: New refugee shipwreck: one infant dead](#), Δεκέμβριος 2022.

⁷⁷ Reuters, [Three drown, many feared missing in migrant shipwreck off Greece](#), Φεβρουάριος 2023.

⁷⁸ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Mariam.

⁷⁹ Μαρτυρία εργαζομένου των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

⁸⁰ Forbes, [Migrants are taking ever more dangerous routes to get to Europe](#), Ιανουάριος 2022.

5.1.2 Θάνατος κατά την επαναπροώθηση

Οι μαρτυρίες που έχουν συλλέξει οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα δείχνουν πώς οι απόπειρες επαναπροώθησης των ανθρώπων στα τουρκικά ύδατα έχουν θέσει σε κίνδυνο όσους διασχίζουν το Αιγαίο, και σε ορισμένες περιπτώσεις εμφανίζεται να έχουν οδηγήσει σε θανάτους στη θάλασσα που θα μπορούσαν να έχουν αποφευχθεί. Ορισμένες μαρτυρίες ασθενών και η κάλυψη άλλων ναυαγίων από μέσα ενημέρωσης⁸¹ περιγράφουν τη ρυμούλκηση των βαρκών και των φουσκωτών από μεγαλύτερα σκάφη με σχοινιά ως μια ιδιαίτερα επικίνδυνη πρακτική. Στη Σάμο και τη Λέσβο, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα παρείχαν ιατρική φροντίδα σε δύο επιζώντες του ίδιου περιστατικού επαναπροώθησης στη θάλασσα που φέρεται να οδήγησε σύμφωνα με αναφορές στον θάνατο δύο ενηλίκων, συμπεριλαμβανομένης μιας εγκύου. Ο Τομπο αφηγήθηκε το περιστατικό ως εξής:

«Στην έβδομη προσπάθειά μου, στις 21 Δεκεμβρίου, βρισκόμουν σε μια βάρκα με πολλά άτομα [...] Βλέπαμε φώτα και βράχια κοντά στο νησί της Σάμου. Θέλαμε να πέσουμε στα βράχια για να μπορέσουμε να βγούμε από τη βάρκα, όμως κατά τις 4 ή 5 το πρωί μάς πλησίασε ένα σκάφος της ακτοφυλακής μαζί με μια μικρή βάρκα. Πάνω του ήταν τέσσερα άτομα της ακτοφυλακής. “Ρίξε τη μηχανή, μαλάκα!” φώναξαν. Έτσι, η βάρκα μας δεν είχε πλέον μηχανή και δεν μπορούσαμε να ξεφύγουμε. Ένας από αυτούς κατέβαζε την ελληνική σημαία από το σκάφος, σαν να ήθελε να την κρύψει. Μας διέταξαν να παραδώσουμε όλα τα κινητά και τα χρήματά μας και μας τα πήραν [...] Έδεσαν τη βάρκα μας και άρχισαν να επιταχύνουν. Το σκάφος τους ήταν τόσο σφικτά δεμένο με το φουσκωτό μας που το φουσκωτό άρχισε να αναπηδά δεξιά και αριστερά, και παραλίγο να αναποδογυρίσει [δείχνει με τα χέρια]. Φωνάζαμε: “Σας παρακαλούμε, σταματήστε, σας παρακαλούμε, σταματήστε!”. Εκείνοι απάντησαν: “Σκάστε, σκάστε αλλιώς θα σας σκοτώσουμε!”. Υπήρχαν παιδιά ανάμεσά μας, ίσως 15 στο σύνολο... Η πίεση μεταξύ μας ήταν πολύ μεγάλη, οι άνθρωποι συμπιέζονταν ο ένας πάνω στον άλλον και η πίεση αυτή τους σκότωσε. Δύο άνθρωποι πέθαναν σ’ εκείνη τη βάρκα, η μία ήταν έγκυος [...] Η βάρκα πήγαινε πολύ γρήγορα και τρανταζόταν. Οι δύο σοροί βρισκόταν μέσα στο φουσκωτό μας σε όλη τη διάρκεια αυτής της φρικτής κατάστασης [...] Κάποια στιγμή σταμάτησαν. Πυροβόλησαν στον αέρα δύο φορές για να μας τρομάξουν και έλυσαν το σχοινί. Μας εγκατέλειψαν στη μέση της θάλασσας και έφυγαν.»

Η Elizabeth, που βρισκόταν στην ίδια βάρκα, επίσης περιέγραψε το περιστατικό στο προσωπικό των Γιατρών Χωρίς Σύνορα:

«Ήταν λίγες ημέρες πριν τα Χριστούγεννα. Πηγαίναμε στη Σάμο, αντικρίζαμε το νησί και τότε διασταυρωθήκαμε με ένα πλοίο. Θέλαμε να αποβιβαστούμε, αλλά το πλοίο [...] μάς εμπόδιζε να βγούμε στην ακτή. Τότε είδαμε ένα άλλο πλοίο να έρχεται από πίσω μας. Ήταν περίπου τέσσερις το πρωί. Έδεσαν τη βάρκα και είπαν: “Πηγαίετε πίσω στην Τουρκία”. [...] Προσπαθήσαμε να τους παρακαλέσουμε, τους ικετέψαμε, τους μιλήσαμε. Μας είπαν ότι έπρεπε να ριξουμε τη μηχανή στο νερό. Δεν είχαμε επιλογή, έβγαλαν όπλα. Έριξαν ένα δυνατό φως πάνω μας. Ένας από εμάς έριξε τη μηχανή στο νερό. “Μπράβο!” είπαν. [...] Υστερα άρχισαν να μας τραβούν και με την κίνηση αυτή έμπαινε νερό στη βάρκα. Οι άνθρωποι συμπιέζονταν στην άκρη [...] Ούρλιαζαν: “Θα πεθάνουμε, πεθαίνουμε!”. Τότε ένας έβγαλε το όπλο του και πυροβόλησε: “Θα σας σκοτώσω όλους αν φωνάζετε, κάντε ψυχία, μαλάκες!”.

Οι άντρες άρχισαν να skarφαλώνουν πάνω στις γυναίκες, οι οποίες κάθονταν στη μέση, για να σώσουν τη ζωή τους. Κάποιοι skarφαλώναν στις πλάτες άλλων ανθρώπων, των δικών μας. Ακόμα και σε εμένα, υπήρχε ένας άντρας που είχε καθίσει πάνω στο στήθος μου, δεν μπορούσα να διαμαρτυρηθώ, δεν μπορούσα να πω τίποτα. Η βάρκα

ήταν γεμάτη νερό [...] Δεν είπα λέξη, μέχρι που γύρισε και με κοίταξε κατά πρόσωπο. Ήμουν σιωπηλή, μόνο δάκρυα έβγαίναν από τα μάτια μου. Τότε εκείνος έφυγε από πάνω μου και ζήτησε συγγνώμη. Δεν με σήκωσε, απλώς έφυγε από πάνω μου και βρήκε άλλον τρόπο. Υπήρχαν ήδη δύο άνθρωποι νεκροί στη βάρκα.

[...] Κοντά σε ένα μικρό νησί, ήταν απλώς ένας μεγάλος βράχος, έκοψαν το σχοινί και μας εγκατέλειψαν. Αρχικά προσπαθήσαμε να κάνουμε κουπί για να φτάσουμε στα βράχια, όμως η βάρκα ήταν ήδη κάτω από το νερό [...] η μία γωνία της είχε βυθιστεί. Ήμασταν μέσα στο νερό έξι-επτά ώρες, μέχρι και που ξημέρωσε.

Είπαν ότι βρήκαν τις γυναίκες στον πάτο [της βάρκας], οι άνθρωποι πατούσαν πάνω τους, αλλά ήταν ήδη νεκρές. Αυτό το μάθαμε όταν γυρίσαμε πίσω στην Τουρκία [...].»

Η ομάδα τελικά εντοπίστηκε και διασώθηκε από σκάφος της τουρκικής ακτοφυλακής. Σύμφωνα με αφηγήσεις ασθενών, δύο πτώματα ανασύρθηκαν εκείνη τη μέρα. Η Elizabeth και ο Τομπο έφτασαν στην Ελλάδα, στη Σάμο και τη Λέσβο αντίστοιχα, αρκετές εβδομάδες μετά το περιστατικό που περιέγραψαν.⁸³

5.2 Διαχωρισμός μελών οικογένειας

Στη διάρκεια του ακραίου στρες και της έντονης σύγχυσης που βιώνουν όταν φτάνουν στις ελληνικές ακτές, όταν κρύβονται, όταν καταδιώκονται ή συλλαμβάνονται από ένστολους ή/και άτομα με καλυμμένα πρόσωπα και όταν αναγκάζονται να μπουν σε σωσίβια λέμβους, οι νεοσαφισθέντες συχνά αναφέρουν ότι η ομάδα τους χωρίζεται, με αποτέλεσμα μερικές φορές τον διαχωρισμό οικογενειών. Αυτό περιλαμβάνει αναφορές καταστάσεων κατά τις οποίες ορισμένα μέλη της οικογένειας έχουν εξαναγκαστεί σε επιστροφή στην Τουρκία, ενώ άλλα μέλη της οικογένειας παραμένουν στα ελληνικά νησιά. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έχουν προσφέρει ιατρική βοήθεια σε εννέα οικογένειες που μας είπαν ότι χωρίστηκαν στη διάρκεια μιας επαναπροώθησης.

Σε αρκετές περιπτώσεις, άνθρωποι που ταξίδεψαν από την Τουρκία με τον/τη σύζυγό τους, συγγενείς ή παιδιά έχασαν την επαφή μεταξύ τους μέσα στον πανικό τους να βρουν ένα μέρος να κρυφτούν αφού έφτασαν στη Σάμο ή τη Λέσβο. Άλλοι άνθρωποι είπαν στην ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα σε κατάσταση έντονης συναισθηματικής δυσφορίας ότι άτομα μη αναγνωρίσιμα με μαύρες μάσκες τους είχαν συλλάβει και τους είχαν απομακρύνει από τον/τη σύζυγο, τους συγγενείς ή τα παιδιά τους. Αφού μεταφέρθηκαν στη σχετική δομή υποδοχής, ορισμένες οικογένειες έχουν αναφέρει στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα ότι δεν μπόρεσαν να εντοπίσουν τους συγγενείς τους και για μέρες δε γνώριζαν αν τα μέλη της οικογένειάς τους ζούσαν, ήταν ασφαλή, είχαν χαθεί στα βουνά ή βρισκόταν πάλι στη θάλασσα και έπλεαν προς την Τουρκία. Η απουσία πληροφοριών για την τύχη των μελών της οικογένειας επιτεινόταν από το γεγονός ότι τα κινητά τηλέφωνα των ανθρώπων είχαν κατασχεθεί, καταστραφεί ή χαθεί στη θάλασσα.

Προκαλεί επίσης ανησυχία το γεγονός ότι οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έχουν συναντήσει αρκετούς ανήλικους που έμειναν ασυνόδευτοι όταν χωρίστηκαν, όπως αναφέρουν, από τη μητέρα ή τον πατέρα τους μετά την άφιξή τους στην Ελλάδα. Οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα τους παρέπεμψαν αμέσως στις αρμόδιες οργανώσεις και αρχές για την προστασία και την ασφάλειά τους, καθώς και για τον εντοπισμό των γονέων ή/και της οικογένειάς τους. Η απώλεια επαφής με ένα μέλος της οικογένειας σε ένα τόσο δυσμενές περιβάλλον έχει επιπτώσεις στην ψυχική κατάσταση των ανθρώπων, ειδικά των παιδιών. Ακόμη και αν μπόρεσουν να έρθουν σε επαφή με τα μέλη της οικογένειας που έχουν χάσει, οι άνθρωποι είναι αναγκασμένοι στη συνέχεια να περάσουν μια μακρά διαδικασία οικογενειακής επανένωσης.

© MSF

⁸¹ Ekathimerini, [Human rights court convict Greece over deadly migrant boat sinking](#), Ιούλιος 2022; The Guardian, [Greece shipwreck: up to 100 children were below deck, survivors say](#), Ιούνιος 2023.

⁸² Μαρτυρία ασθενούς των Πατρών Χωρίς Σύνορα, Tombo.

⁸³ Μαρτυρία ασθενούς των Πατρών Χωρίς Σύνορα, Elizabeth. Μαρτυρία ασθενούς των Πατρών Χωρίς Σύνορα, Tombo.

5.3 Σοβαρή βλάβη στην υγεία των ανθρώπων

5.3.1 Επικίνδυνο έδαφος

Μόλις οι άνθρωποι φτάσουν στις ακτές των ελληνικών νησιών, τρέχουν και κρύβονται στα βουνά και τα δάση, φοβούμενοι μήπως τους βρουν οι αρχές και τους επαναπροωθήσουν πίσω στην Τουρκία. Αυτό συχνά έχει ως αποτέλεσμα άμεσα τραύματα και έκθεση σε κακές καιρικές συνθήκες και επιδεινώνει τις υπάρχουσες ευαλωτότητες, ιδιαίτερα για τις εγκύους, τα παιδιά, και τα άτομα με υποκείμενα νοσήματα. Μετά από ένα μακρύ ταξίδι και έχοντας βιώσει ακραίο στρες, οι άνθρωποι συχνά σκαρφαλώνουν σε πλαγιές και βαδίζουν σε ολισθηρό και ανώμαλο έδαφος, με αποτέλεσμα συχνές πτώσεις και τραυματισμούς. Από τον Αύγουστο του 2021, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο έχουν πραγματοποιήσει 557 επιδέσεις πληγών σε επείγουσες παρεμβάσεις, πολλές από τις οποίες συνδέονταν με τραυματισμούς κατά την άφιξη.

Σε μια επείγουσα παρέμβαση, η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έφτασε στο χείλος μιας απότομης πλαγιάς και βρήκε 25 ανθρώπους στο έδαφος σε κατάσταση ακραίου πανικού, με πολλούς να κάνουν εμετό και να χρειάζονται επειγόντως ιατρική βοήθεια. Οι άνθρωποι είπαν στο ιατρικό προσωπικό των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ότι τους είχαν καταδιώξει ένστολοι και είχαν πέσει στην πλαγιά. Μερικοί ανέφεραν ότι τους χτύπησαν. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα περιέθαλψαν δύο άτομα με πιθανά κατάγματα εξαιτίας της πτώσης, ένα άτομο με εξάρθρωση ώμου και μια γυναίκα που είχε κάνει πιθανό επιληπτικό επεισόδιο, σύμφωνα με το προσωπικό των Γιατρών Χωρίς Σύνορα που βρισκόταν στο σημείο. Η ομάδα περιελάμβανε τρεις εγκύους. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα παρέπεμψαν συνολικά 10 άτομα στο νοσοκομείο. Τον Μάιο του 2023, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα παρείχαν επίσης επείγουσα ιατρική βοήθεια σε μια ομάδα 25 ανθρώπων που είχαν σκαρφαλώσει σε έναν πολύ απότομο και επικίνδυνο λόφο όταν τους καταδίωξαν.⁸⁴

Σε μια άλλη επείγουσα παρέμβαση, η ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα παρείχε βοήθεια σε μια ομάδα ανθρώπων που βρισκόταν σε βραχώδες και επικίνδυνο έδαφος. Ένας γιατρός της οργάνωσης περιέθαλψε μια γυναίκα με σοβαρά τραύματα στο κεφάλι και το πρόσωπο λόγω πτώσης βράχων. Ο σύζυγός της, που επίσης δέχτηκε τη φροντίδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, περιέγραψε τα γεγονότα:

«Προσπαθήσαμε να ανεβούμε στον λόφο και, ενώ σκαρφαλώνουμε, το έδαφος υποχώρησε και ένας μεγάλος βράχος έπεσε στο πρόσωπο της γυναίκας μου, καθώς και μια βροχή από πέτρες που έπεσαν στο κεφάλι της. Τραυματίστηκε και αιμορραγούσε από το κεφάλι. Της είπα να καθίσει, ενώ εγώ και δύο από τα παιδιά μου προσπαθήσαμε να ανεβούμε στο βουνό για να βρούμε κάποιον από την άλλη ομάδα να έρθει και να μας βοηθήσει. Το πρόσωπο και το κεφάλι της ήταν γεμάτα αίματα. Ανεβήκαμε λίγο ακόμα και περπατήσαμε λίγη ώρα, μέχρι που φτάσαμε σε ένα πλάτωμα που το διέσχιζε ένας δρόμος. Προσπαθήσαμε να κρυφτούμε, καθώς φοβόμασταν μην περάσει από το δρόμο η αστυνομία. Δεν είχα πει τίποτα από την Τουρκία, διψούσα πολύ, και τα παιδιά μου το ίδιο.»⁸⁵

Συχνά οι άνθρωποι κρύβονται στο ύπαιθρο για ώρες ή ακόμη και μέρες σε κακές καιρικές συνθήκες, από υψηλές θερμοκρασίες το καλοκαίρι μέχρι καταιγίδες, δυνατή βροχή, ψυχρούς ανέμους

και θερμοκρασίες κάτω από το μηδέν τον χειμώνα. Στη Σάμο, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα παρείχαν βοήθεια σε 38 ομάδες ανθρώπων που ανέφεραν ότι κρύβονταν στο ύπαιθρο για περισσότερες από 24 ώρες χωρίς τρόφιμα και νερό. Τέτοιες συνθήκες μπορούν να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία. Τον χειμώνα του 2022, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα περιέθαλψαν 4 άτομα που είχαν πάθει κρυοπαγήματα, έπειτα από περισσότερες από 48 ώρες στο ύπαιθρο σε χαμηλές θερμοκρασίες. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έχουν περιθάλψει έναν μεγάλο αριθμό ατόμων με αφυδάτωση, υπογλυκαιμία, θερμική εξάντληση και υποθερμία. Οι παρατεταμένες περιόδους έκθεσης μπορούν να επιδεινώσουν τα υφιστάμενα προβλήματα υγείας και μπορεί να είναι ιδιαίτερα επικίνδυνες για άτομα με ευαλωτότητες, όπως έγκυες γυναίκες, παιδιά, και άτομα με χρόνια ή μεταδοτικά νοσήματα. Τον Δεκέμβριο του 2022, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα παρείχαν βοήθεια σε 14 άτομα που είχαν περάσει τη νύχτα στο ύπαιθρο, μεταξύ αυτών ένα παιδί τριών ετών με συμπτώματα υποθερμίας και ένας άντρας με διαβήτη τύπου 2 και καρδιοπάθεια, ο οποίος ήταν σε κατάσταση δυσφορίας και αφυδατωμένος. Τα φάρμακά του είχαν χαθεί στο ταξίδι.

5.3.2 Κίνδυνοι για εγκύους

Οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έχουν παρατηρήσει ότι οι έγκυες γυναίκες που φτάνουν στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν συγκεκριμένους κινδύνους και επιπτώσεις στην υγεία, τόσο τη δική τους όσο και εκείνη του αγέννητου βρέφους τους. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα παρείχαν πρώτες βοήθειες σε συνθήκες καταιγίδας και δυνατής βροχής σε μια ομάδα ανθρώπων που κρύβονταν στα βουνά, η οποία περιελάμβανε μια έγκυο στον έκτο μήνα και ένα βρέφος, που είχαν βραχεί εξ ολοκλήρου, τρέμοντας και κλαίγοντας από το κρύο.⁸⁶ Η έγκυος ήταν κλινικά ασταθής, έκανε εμετό, πουούσε και βρισκόταν σε κατάσταση συναισθηματικής δυσφορίας. Ένας γιατρός της οργάνωσης τη σταθεροποίησε, ενώ άλλα μέλη της ομάδας κάλεσαν αμέσως ασθενοφόρο.

Σε μια άλλη επείγουσα παρέμβαση, μια ομάδα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα προσέφερε βοήθεια σε μια ομάδα με αρκετές εγκύους. Μία από αυτές είχε γεννήσει εκείνη τη νύχτα στα βουνά και μια άλλη είχε ωδίνες. Η ομάδα κρυβόταν δύο μέρες στα βουνά χωρίς τρόφιμα και νερό. Η Aminata, η γυναίκα που γέννησε στα βουνά, περιέγραψε την εμπειρία της:

«Περιμέναμε. Διψούσα, πεινούσα... Πονούσα πολύ. Εκλαιγα... Πονούσα στο πάνω μέρος του στήθους μου... Την Κυριακή το βράδυ χειροτέρευσε. Ξανά, άλλη μια νύχτα, χωρίς νερό, χωρίς φαγητό... Ήμουν τόσο αδύναμη. Δεν μπορούσα να σταθώ όρθια ούτε για ένα λεπτό... Κάθισα κάτω, ξάπλωσα και ούρλιαξα, και το μωρό απλώς βγήκε. Έτσι απλά. Το μωρό απλώς βγήκε, χωρίς βοήθεια, χωρίς ιατρική βοήθεια. Το μωρό βγήκε έτσι απλά... Φοβόμουν. Όταν σηκώθηκα, ένιωσα ότι θα πέσω κάτω. Είπα όμως σε κάποιους: “Δε θα κάτσω εδώ περιμένοντας να πεθάνει το μωρό μου. Θα κατέβω. Ακόμα κι αν με πιάσει η αστυνομία και θέλει να με γυρίσει πίσω, εγώ θα κατέβω”.⁸⁷

Η Ariel, που ήταν πέντε μηνών έγκυος όταν έφτασε στην Ελλάδα, είπε στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα:

«Φτάσαμε κοντά σε έναν γκρεμό. Πώς θα βγαίναμε; Μερικοί άντρες πήδηξαν στο νερό και σκαρφάλωσαν στα βράχια. Μας βοήθησαν όλους, έναν-έναν, να βγούμε στη στεριά... Μερικοί από την ομάδα είχαν πιαστεί στο παρελθόν, μας είπαν ότι τους είχαν

⁸⁴ Απόσπασμα εσωτερικής έκθεσης των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

⁸⁵ Μαρτυρία ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Jameel και Raya.

⁸⁶ Απόσπασμα ιατρικής έκθεσης των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

⁸⁷ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Aminata.

χτυπήσει και μετά τους είχαν επαναπροωθήσει στην Τουρκία. Κι έτσι περπατούσαμε, περπατούσαμε, ανεβήκαμε σε ένα απότομο βουνό... Τα δέντρα με έγδερναν, ο ήλιος έκαιγε... Δεν είχα ιδέα πού ήμουν, πώς θα τελείωνε αυτό... Σκαρφαλώσαμε σε ένα απότομο βουνό, μέχρι την κορυφή... Κάποιοι άρχισαν να απελπίζονται και να φοβούνται. Εκείνη η νύχτα έμοιαζε στελείωτη. Διψούσα πάρα πολύ. Το στομάχι μου πονούσε επειδή ήταν άδειο. Όταν μια γυναίκα είναι έγκυος, πρέπει να τρώει καλά. Έκανε ζέστη, αλλά εγώ κρύωνα. Τα ρούχα μου ήταν βρεγμένα και έτρεμα.»⁸⁸

Η Adele, που ήταν επτά μηνών έγκυος τότε, περιέγραψε τον πρόωρο τοκετό της, μετά τη διάσωσή της:

«Η τουρκική ακτοφυλακή μάς βρήκε το επόμενο πρωί, αφού πλέαμε όλη τη νύχτα. Με πήγαν αμέσως στο νοσοκομείο, όταν φτάσαμε στην ακτή. Πλέον ούρλιαζα από τον πόνο και ήμουν τρομοκρατημένη. Στο τέλος γέννησα πρόωρα το μωρό μου, αφού έμεινα δύο εβδομάδες στο νοσοκομείο.»⁸⁹

5.3.3 Ψυχική δυσφορία κατά την άφιξη

Όταν οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα βρίσκουν ανθρώπους που έχουν φτάσει πρόσφατα στις ελληνικές ακτές, συνήθως είναι σε κατάσταση δυσφορίας και φοβούνται την εξαναγκαστική τους επιστροφή. Ορισμένοι βιώνουν τόσο έντονη δυσφορία που δεν μπορούν να μιλήσουν ή να περπατήσουν. Αποσπάσματα από τις εσωτερικές εκθέσεις των Γιατρών Χωρίς Σύνορα σχετικά με τις επείγουσες παρεμβάσεις της οργάνωσης αποτυπώνουν την ένταση του φόβου και της δυσφορίας των ανθρώπων κατά την άφιξή τους:

«Μόλις αρχίσαμε να τους καλούμε με τον τηλεβόα, ακούσαμε φωνές να ζητούν βοήθεια. Η περιοχή ήταν δασώδης και δεν μπορούσαμε να τους εντοπίσουμε εύκολα. Όταν αντιλήφθηκαν τη θέση μας, κατέβηκαν τρέχοντας τον λόφο σε κατάσταση έντονης δυσφορίας... Δύο μικρά κορίτσια ήταν σε κατάσταση δυσφορίας, επειδή είχαν χωριστεί από τη μητέρα τους, και έκλαιγαν. Όταν έφτασε η μητέρα τους, και μετά από μερικές ασκήσεις αναπνοής, φαγητό, νερό και ρούχα, συνήλθαν... Ένας νεαρός ήταν σε κατάσταση έντονης δυσφορίας που κατέληξε σε κρίση πανικού. Και στα δύο του χέρια είχε δυστονία [μυϊκούς σπασμούς] και ανέπνεε υπερβολικά γρήγορα. Μετά την παροχή ψυχολογικών πρώτων βοηθειών, άρχισε να αισθάνεται καλύτερα, και μέχρι τη στιγμή της μεταφοράς είχε ανακτήσει πλήρως την κινητικότητά του.»⁹⁰

Ένα μέλος της ομάδας των Γιατρών Χωρίς Σύνορα περιέγραψε πώς βοήθησε μια γυναίκα που βρισκόταν σε κατάσταση ψυχολογικής δυσφορίας, φορούσε βρεγμένα ρούχα, είχε χτυπήσει πέφτοντας και δεν μπορούσε να περπατήσει. Κρυβόταν στο υπαίθρο όλη τη νύχτα επειδή φοβόταν ότι θα την επιστρέψουν παρά τη θέλησή της:

«Καθώς πλησιάζαμε στην άκρη του δρόμου, αρχίσαμε να φωνάζουμε, ανακοινώνοντας την άφιξη ιατρικής υποστήριξης. Βλέπαμε ανθρώπους από μακριά, αλλά ήταν διστακτικοί, δεν μας πλησίαζαν, φαίνονταν σε κατάσταση δυσφορίας, επιφυλακτικοί, δεν έδειχναν εμπιστοσύνη. Μετά από λίγη ώρα, μια μικρή ομάδα βγήκε από το δάσος, δύο άντρες κουβαλούσαν μια ηλικιωμένη γυναίκα που δεν μπορούσε να περπατήσει. Τους είδα και θυμάμαι ότι θεώρησα πως είχε κάποιο πρόβλημα στα πόδια. Ήρθαν σ' εμάς, και τους βοήθησα να σκαρφαλώσουν έναν πέτρινο τοίχο στην άκρη του δρό-

μου. Εκείνη κατέβηκε ουρλιάζοντας από τον πόνο, άφησε το σώμα της να πέσει πάνω στο δικό μου ενώ τη βοηθούσα, γραπώθηκε από το μπλουζάκι μου κλαίγοντας και τρέμοντας, ενώ οι άλλοι δύο ξάπλωσαν κάτω για να ξεκουραστούν. Καθώς προσπαθούσα να την ηρεμήσω, συνειδητοποιήσαμε ότι είχε σπάσει τον καρπό της, τα πόδια της δεν είχαν τραυματιστεί, τα πόδια της ήταν εντάξει... Είχε ακινητοποιηθεί από τον φόβο και τον πανικό της, καθώς κρυβόταν όλη τη νύχτα, στο κρύο και φορώντας βρεγμένα ρούχα...»⁹²

Οι περισσότεροι ασθενείς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στην Ελλάδα έχουν υποστεί βία στην πατρίδα τους ή στη διάρκεια του μεταναστευτικού ταξιδιού τους, και συχνά λένε στις ομάδες μας ότι ήρθαν στην Ευρώπη «αναζητώντας προστασία». Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η εμπειρία των βίαιων επαναπροωθήσεων προσθέτει ένα επιπλέον επίπεδο ψυχικής δυσφορίας σε ανθρώπους που έχουν υποστεί ήδη τραυματικά γεγονότα. Ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα, που περιγράφεται σε εσωτερική επιχειρησιακή έκθεση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, είναι η περίπτωση μιας εγκύου η οποία «παρουσίαζε σαφείς και έντονες ενδείξεις ψυχολογικού τραύματος, καθώς είχε συνδέσει τον ήχο των μεγάλων κυμάτων που σκάνε στα βράχια με τις προηγούμενες επαναπροωθήσεις. Ανέφερε εννέα προηγούμενες απόπειρες».⁹²

Εκτός από τις επαναπροωθήσεις, η δυσφορία και ο φόβος των ανθρώπων μπορεί να συσχετιστεί με το μεγάλο διάστημα που κρύβονταν στο υπαίθρο, χωρίς να γνωρίζουν τι θα τους συμβεί. Οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έχουν δει τον φόβο και τη δυσφορία των ανθρώπων σε πολλές περιπτώσεις, όπως μια φθινοπωρινή μέρα το 2022, ενώ παρείχαν επείγουσα ιατρική βοήθεια σε νεοαφικθέντες στη Σάμο:

«Η ομάδα ήταν πεινασμένη, κουρασμένη και φοβισμένη. Όταν αντιλήφθηκαν τις αρχές, σταμάτησαν. Χρειάστηκαν λίγη ώρα για να αποφασίσουν αν θα πλησιάσουν. Είπαν ότι φοβόντουσαν ότι θα επιστραφούν... Μερικοί από την ομάδα εξέφρασαν φόβο ότι θα μπορούσαν να τους χτυπούσαν οι αρχές.»⁹³

⁸⁸ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Ariel.

⁸⁹ Μαρτυρία ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Adele και Pierre.

⁹⁰ Απόσπασμα ιατρικής έκθεσης των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

⁹¹ Μαρτυρία εργαζομένου των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

⁹² Απόσπασμα εσωτερικής έκθεσης των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

⁹³ Απόσπασμα εσωτερικής έκθεσης των Γιατρών Χωρίς Σύνορα.

5.4 Μακροπρόθεσμες επιπτώσεις

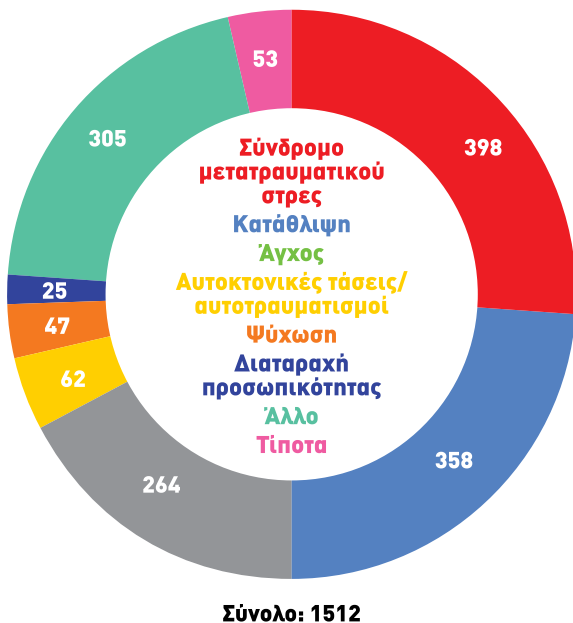
Η βλάβη που προξενούν οι πρακτικές επαναπροωθήσεων στην υγεία και ακεραιότητα των ανθρώπων, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, υπερβαίνει κατά πολύ τις οξείες βλάβες και τη δυσφορία που βιώνουν κατά την άφιξη. Το συσσωρευμένο χρόνιο στρες των πολλαπλών βίαιων και τραυματικών εμπειριών μπορεί να έχει καταστροφικό αντίκτυπο στην ψυχική υγεία των ανθρώπων. Καθώς οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν υποστεί ήδη βία στην πατρίδα τους ή/και στο ταξίδι τους, το επιπρόσθετο ψυχολογικό τραύμα και στρες που προκαλούν οι αναφερόμενες επιχειρήσεις επαναπροώθησης είναι βαθιά επιζήμιο.

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα έχουν καταγράψει πολλές πρακτικές που είναι κακοποιητικές και τραυματικές για τους νεοαφιχθέντες. Περιλαμβάνουν βιαιοπραγίες, απάνθρωπη μεταχείριση, καταδίωξη στα βουνά, αναγκαστική παραμονή στο ύπαιθρο χωρίς τρόφιμα ή νερό, αφαίρεση και καταστροφή των προσωπικών αντικειμένων και απομάκρυνση από την οικογένεια και τα αγαπημένα πρόσωπα. Το προσωπικό ψυχικής υγείας των Γιατρών Χωρίς Σύνορα παρατηρεί ότι οι περισσότεροι ασθενείς περιγράφουν την εμπειρία επαναπροώθησης ως απάνθρωπη και εξευτελιστική, το οποίο εξασθενεί την αυτοεκτίμηση των ανθρώπων και την πεποίθησή τους ότι θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με αξιοπρέπεια και σεβασμό.

Περαιτέρω, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έχουν παρατηρήσει πώς η ταπεινωτική μεταχείριση που υφίστανται στη διάρκεια των επαναπροωθήσεων, προκαλεί σε ορισμένους ασθενείς **διαταραχή μετατραυματικού στρες**. Αρκετούς μήνες μετά την εμπειρία μιας βίαιης επαναπροώθησης, η Elizabeth είπε στο προσωπικό των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ότι εξακολουθεί να φοβάται όταν την πλησιάζουν στον καταυλισμό άνθρωποι με σκουρόχρωμες στολές.

Ανάλυση διαγνώσεων ψυχικής υγείας

Κλινική διάγνωση των ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στην πρώτη συνεδρία ψυχικής υγείας

⁹⁴ Μαρτυρία ασθενούς των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Sahar.

⁹⁵ Γιατροί Χωρίς Σύνορα, [Closed centres for refugees on Greek islands exacerbate psychological trauma](#), Νοέμβριος 2022.

⁹⁶ Μαρτυρία ασθενών των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, John και Alexandra.

Η Sahar λαμβάνει τη φροντίδα της ομάδας ψυχικής υγείας των Γιατρών Χωρίς Σύνορα για συμπτώματα διαταραχής μετατραυματικού στρες, καθώς αναφέρει ότι έχει επαναπροωθηθεί στη θάλασσα εννέα φορές. Μένει σε μια Κλειστή Ελεγχόμενη Δομή (ΚΕΔ) σε ένα από τα νησιά, όπου κάθε μέρα πρέπει να αντικρίζει τη θάλασσα την οποία και έχει συνδέσει με τις τραυματικές εμπειρίες της:

«Ζω σε αυτόν τον καταυλισμό, έναν καταυλισμό δίπλα στη θάλασσα. Μισώ τη θάλασσα μετά από όσα μου συνέβησαν, δεν μπορώ ούτε να τη βλέπω. Φοβάμαι το νερό, τα χέρια και τα πόδια μου αρχίζουν να τρέμουν κάθε φορά που το σκέφτομαι ή το βλέπω. Νομίζω πως έχω κατάθλιψη. Τη νύχτα, ή όταν κάθομαι σε σκοτεινά μέρη, μου έρχεται συνεχώς στο μυαλό το πώς διέσχισα τα σύνορα. Το νερό με τρομάζει και με στενοχωρεί και είμαι αναγκασμένη να περπατάω δίπλα του κάθε μέρα σε αυτόν τον καταυλισμό. Όταν σκέφτομαι το παρελθόν, όταν σκέφτομαι τη θάλασσα, το κεφάλι μου πάει να εκραγεί...»⁹⁴

Ακόμη και αν οι άνθρωποι λάβουν βοήθεια από τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα και φτάσουν ασφαλείς σε ένα κέντρο υποδοχής, η ψυχική δυσφορία τους συχνά επιδεινώνεται από τις συνθήκες διαβίωσης στις νέες, Κλειστές Δομές Ελεγχόμενης Εισόδου, όπως οι ΚΕΔ στη Σάμο και τη Λέσβο⁹⁵, όπως αναφέρουν οι ασθενείς στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα. Τα μακροχρόνια προβλήματα υγείας επίσης μπορεί να επιδεινωθούν από τις εμπειρίες βίας και τη διαρκή αβεβαιότητα για το μέλλον. Παράλληλα, οι άνθρωποι στις ΚΕΔ με χρόνια ή μεταδοτικά νοσήματα μπορεί να αναγκαστούν να διακόψουν τη θεραπεία τους, ιδίως εάν τα φάρμακά τους φέρονται να χάθηκαν ή να καταστράφηκαν στη διάρκεια μιας επαναπροώθησης, καθώς δεν υπάρχει εύκολη πρόσβαση σε φροντίδα υγείας μέσα στις ΚΕΔ.

Οι επαναλαμβανόμενες πρακτικές επαναπροωθήσεων, όπως αναφέρονται στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα, έχουν ως αποτέλεσμα να παγιώνονται οι άνθρωποι σε έναν φαύλο κύκλο βίας, εκμετάλλευσης και κινδύνου, καθώς προσπαθούν ξανά και ξανά να φτάσουν στην Ευρώπη. Οι άνθρωποι που έχουν επαναπροωθηθεί και περισυλλέγονται από την τουρκική ακτοφυλακή λένε στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα ότι συνήθως φυλακίζονται για αρκετές ημέρες ή εβδομάδες. Όταν αφεθούν ελεύθεροι, συχνά εκδίδονται έγγραφα σύμφωνα με τα οποία οφείλουν να εγκαταλείψουν τη χώρα εντός 30 ημερών. Όταν θεωρηθούν παράνομοι στην Τουρκία, οι συνέπειες είναι ολοένα και πιο επισφαλείς συνθήκες διαβίωσης, εργασιακή εκμετάλλευση (ιδίως εάν τα χρήματά τους είχαν κλαπεί κατά την επαναπροώθηση) και ολοένα και πιο επικίνδυνες και απέλπιδες προσπάθειες να φτάσουν στην Ευρώπη.

Ο John και η Alexandra είπαν στους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα ότι προσπάθησαν να φτάσουν στην Ελλάδα εννέα φορές, αρχικά ενώ η Alexandra ήταν έγκυος και αργότερα με το νεογέννητο μωρό τους:

«Δεν μπορούσαμε να επιστρέψουμε στη χώρα μας, ούτε ήμασταν ευπρόσδεκτοι στην Τουρκία. Είχαμε υπογράψει εκείνα τα χαρτιά που έλεγαν ότι πρέπει να εγκαταλείψουμε την Τουρκία μέσα σε 30 μέρες. Έπρεπε να φύγουμε προτού μας πιάσει η αστυνομία... Ζούσαμε μέσα στον φόβο. Το μόνο που μπορούσαμε να κάνουμε ήταν να συνεχίσουμε. Η κοιλιά μου μεγάλωνε, οι συνθήκες ζωής μας δεν ήταν καθόλου καλές.»⁹⁶

6. ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΧΘΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

6.1 Συρρικνούμενος ανθρωπιστικός χώρος

Οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα συνεχίζουν να παρέχουν επείγουσα ιατρική φροντίδα σε νεοαφικθέντες στη Σάμο και τη Λέσβο, παρόλο που κατά διαστήματα το έργο τους ετέθη υπό περιορισμούς. Ωστόσο, η συνολική παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στα νησιά γίνεται μέσα σε ένα κλίμα καχυποψίας και ποινικοποίησης, τόσο των εργαζομένων σε ανθρωπιστικές οργανώσεις όσο και εκείνων που επιδιώκουν να βοηθήσουν, όπως περιγράφεται από την Ειδική Εισηγήτρια για τους υπερασπιστές των ανθρώπινων δικαιωμάτων:

«Οι υπερασπιστές των ανθρώπινων δικαιωμάτων δυσκολεύονται όλο και περισσότερο να πραγματοποιήσουν το έργο τους, ιδίως σε πεδία που μπορεί να θεωρούνται αμφιλεγόμενα, ή σύνθετα ή ευαίσθητα από γεωπολιτική άποψη. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές σε σχέση με όσους υπερασπίζονται τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο, των μεταναστών και των προσφύγων, συμπεριλαμβανομένων όσων παρέχουν ανθρωπιστική βοήθεια ή νομική υποστήριξη, συμμετέχουν σε επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης και καταγράφουν επαναπροωθήσεις.»⁹⁷

Έχουν ασκηθεί διώξεις σε εργαζόμενους ανθρωπιστικών οργανώσεων και σε πρόσφυγες επειδή παρείχαν κρίσιμη ανθρωπιστική βοήθεια ή αναζήτησαν ασφάλεια στην Ελλάδα, αντίστοιχα.⁹⁸ Για παράδειγμα, 24 άτομα αντιμετωπίζουν αυτή τη στιγμή κατηγορίες επειδή παρείχαν ανθρωπιστική βοήθεια σε ανθρώπους που έφταναν στη Λέσβο το διάστημα 2016-2018⁹⁹, με αποτέλεσμα τη διακοπή λειτουργίας της ΜΚΟ ERCI και την αναστολή των δραστηριοτήτων πολλών οργανώσεων που υποστηρίζουν τους αιτούντες άσυλο στα ελληνικά νησιά. Αυτά τα συνεχιζόμενα μέτρα για την ποινικοποίηση των ΜΚΟ και της Κοινωνίας των Πολιτών έχουν ένα τραγικό αποτέλεσμα, καθώς οι οργανώσεις περιορίζουν και διακόπτουν προγράμματα, και διατηρούν χαμηλό προφίλ φοβούμενες τις συνέπειες.

Οι δίκες που έχουν γίνει έχουν περιγραφεί ως μια απόπειρα «να αποτραπεί η ανθρωπιστική βοήθεια και να αποθαρρυνθούν οι μετανάστες και οι πρόσφυγες από το να αναζητούν ασφάλεια στις ακτές της χώρας».¹⁰⁰ Η καταγγελτική ρητορική σε βάρος των ΜΚΟ και της Κοινωνίας των Πολιτών από την Ελληνική Κυβέρνηση συνεχίζει να κλιμακώνεται, όπως και τα αυξανόμενα γραφειοκρατικά και νομοθετικά εμπόδια. Διάφορα διεθνή και ευρωπαϊκά σώματα εμπειρογνομόνων έχουν εκφράσει προβληματισμούς σχετικά με το ελληνικό νομικό πλαίσιο για τις ΜΚΟ, επισημαίνοντας ότι μπορεί να έχει επιβλαβή αντίκτυπο στις δραστηριότητες των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών που εργάζονται με αιτούντες άσυλο, μετανάστες και πρόσφυγες στην Ελλάδα.¹⁰¹ Αυτή η ποινικοποίηση της ανθρωπιστικής δράσης, σε συνδυασμό με την κατηγορηματική διάψευση των επαναπροωθήσεων από το ελληνικό κράτος, υπονομεύει τον κρίσιμο και σωτήριο ρόλο της Κοινωνίας των Πολιτών και των ανθρωπιστικών οργανώσεων και έχει άμεσο αντίκτυπο στην ανθρώπινη ζωή και αξιοπρέπεια.

Στην πράξη, παρόλο που η συνεργασία των Γιατρών Χωρίς Σύνορα με τις αρχές είναι θετική και εποικοδομητική, γεγονός που καταλήγει στην αποτελεσματική παροχή βοήθειας στους ανθρώπους

που τη χρειάζονται, οι ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έχουν αντιμετωπίσει επίσης εχθρική και περιοριστική συμπεριφορά κατά τη διάρκεια συγκεκριμένων χρονικών περιόδων τα τελευταία δύο χρόνια. Οι τοπικές αρχές επιβολής του νόμου έχουν καθυστερήσει, σταματήσει και ερευνήσει ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα που πραγματοποιούσαν επείγουσες ιατρικές παρεμβάσεις έπειτα από ειδοποίηση. Σε αυτά τα κατά περίπτωση σημεία ελέγχου, ελέγχονται τα οχήματα, τα τηλέφωνα, οι ταυτότητες και τα ιατρικά πιστοποιητικά των ομάδων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα. Από τον Αύγουστο του 2021 έως τον Ιούλιο του 2023, οι αρχές σταμάτησαν ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Σάμο για πάνω από 20 λεπτά σε 27 περιπτώσεις.¹⁰² Στη Λέσβο, από τον Δεκέμβριο του 2022 έως τον Φεβρουάριο του 2023, οι τοπικές αρχές επιβολής του νόμου σταμάτησαν οχήματα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα καθ' οδόν για να προσφέρουν ιατρική βοήθεια σε άτομα που κινδύνευαν σε 37 περιπτώσεις, για 50 λεπτά κατά μέσο όρο κάθε φορά, καθυστερώντας σημαντικά την παροχή ιατρικής βοήθειας και τις πιθανές παραπομπές ασθενών που χρήζουν επείγουσας φροντίδας. Σε πέντε περιπτώσεις, δεν επιτράπηκε επίσης στις ομάδες των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Σάμο και τη Λέσβο να προσφέρουν ιατρική βοήθεια και να φτάσουν στην επικοινωνηθείσα τοποθεσία της ομάδας.

Αυτές οι συμπεριφορές δεικνύουν πώς τα γραφειοκρατικά εμπόδια που ξεπερνούν τις κανονικές διοικητικές ανάγκες περιορίζουν τη δυνατότητα των Γιατρών Χωρίς Σύνορα να παρέχουν κρίσιμη ανθρωπιστική και ιατρική βοήθεια σε ανθρώπους που τη χρειάζονται. Ταυτόχρονα, αυτή η τάση έχει ασκήσει σημαντική πίεση στο ανθρώπινο δυναμικό των Γιατρών Χωρίς Σύνορα χωρίς λόγο, καθώς όταν το προσωπικό καθιλώνεται από τις Αρχές για παρατεταμένα χρονικά διαστήματα, χάνει ώρες ουσιαστικής εργασίας στις τακτικές δραστηριότητες των εξωτερικών ιατρείων και κινητών μονάδων της οργάνωσης στη Λέσβο. Σε αρκετές περιπτώσεις στις αρχές του 2023, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα επικοινωνήσαν στις Αρχές τις ανησυχίες τους για αυτή την περιοριστική συμπεριφορά. Τους τελευταίους μήνες, αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια πιο ομαλή συνεργασία με αυτές τόσο στη Σάμο όσο και στη Λέσβο, χωρίς περιττές καθυστερήσεις ή εμπόδια κατά τις επείγουσες ιατρικές παρεμβάσεις.

6.2 Ατιμωρησία και απουσία λογοδοσίας

Όπως καταδεικνύει η παρούσα έκθεση, οι άνθρωποι που φτάνουν στα ελληνικά νησιά κάνουν ένα επικίνδυνο ταξίδι, είναι συχνά ευάλωτοι και χρειάζονται επείγουσα ιατρική φροντίδα¹⁰³ και δικαιούνται ασφαλή και αξιοπρεπή μεταχείριση, όπως ορίζει το ελληνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο. Παρά τις εκκλήσεις για περισσότερη λογοδοσία¹⁰⁴, δεν έχουν τεθεί σε εφαρμογή αποτελεσματικοί, διαφανείς και ανεξάρτητοι μηχανισμοί λογοδοσίας για τη μείωση των περιστατικών και των επιπτώσεων των επαναπροωθήσεων. Επιπλέον, παρά την εκτεταμένη τεκμηρίωση και αναφορά των βιαιών πρακτικών επαναπροώθησης τόσο στα χερσαία όσο και στα θαλάσσια σύνορα από την Κοινωνία των Πολιτών, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρώπης, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, τον Έλληνα Συνήγορο και πιο πρόσφατα την Ελληνική Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου¹⁰⁵, υπάρχει μια εντυπωσιακή και μακροχρόνια έλλειψη λογοδοσίας σε ελληνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.¹⁰⁶ Η Διεθνής Αμνηστία περιγράφει τις επαναπροωθήσεις ως «τις καλύτερα τεκμηριωμένες παραβιάσεις των ανθρώπινων δικαιωμάτων που «δεν έγιναν ποτέ».¹⁰⁷ Αυτή η κουλτούρα ατιμωρησίας έχει οδηγήσει σε κανονικοποίηση των επαναπροωθήσεων, της βίας και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης στα σύνορα της Ελλάδας στο Αιγαίο.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από τον Αύγουστο του 2021 έως τον Ιούλιο του 2023, οι Πατροί Χωρίς Σύνορα παρέχουν επείγουσα ιατρική βοήθεια σε 7.904 αιτούντες άσυλο που είχαν φτάσει πρόσφατα στη Σάμο και τη Λέσβο. Στη διάρκεια αυτών των δύο χρόνων, οι ομάδες των Πατρών Χωρίς Σύνορα έχουν ανταποκριθεί και συλλέξει σχετικές μαρτυρίες για περιστατικά βίας και επαναπροωθήσεων στα ελληνικά σύνορα. Οι αφηγήσεις των ασθενών των Πατρών Χωρίς Σύνορα περιγράφουν πώς απειλήθηκαν οι ζωές τους όταν επαναπροωθήθηκαν διά της βίας στην Τουρκία, τόσο στη θάλασσα όσο και στη στεριά. Οι άνθρωποι που φτάνουν στα νησιά του Αιγαίου αναφέρουν ότι υφίστανται βίαιες πρακτικές συμπεριλαμβανομένων: περικύκλωση λεμβών από άτομα με καλυμμένα πρόσωπα, πρόκληση κυμάτων προς αποσταθεροποίηση αυτών, σωματικής βίας από άτομα με καλυμμένα πρόσωπα με μάσκες, σπμάδευσης με όπλα έναντι αυτών και καταστροφής βαρκών.

Οι άνθρωποι περιέγραψαν επίσης πώς εξαναγκαστικά επεστράφησαν αφού έφτασαν στα νησιά, αναφέροντας ότι τους έπιασαν ένστολοι ή/και άτομα με καλυμμένα πρόσωπα, τους έθεσαν υπό κράτηση (συχνά άτυπα) και, τέλος, τους επιβίβασαν διά της βίας σε ένα σκάφος της ακτοφυλακής, τους μετέφεραν στα τουρκικά χωρικά ύδατα και τους έβαλαν σε μια σασίβια λέμβο. Στη διάρκεια αυτών των εξαναγκαστικών επιστροφών, οι άνθρωποι αναφέρουν ξυλοδαρμό, σωματική έρευνα με αφαίρεση ρούχων, παρεμβατική σωματική έρευνα, κράτηση και κακοποίηση. Οι πρακτικές που αφορούν στην απομάκρυνση των ανθρώπων από τα νησιά του Αιγαίου, είτε από τη θάλασσα είτε από τη στεριά, είναι παράνομες και μπορούν να έχουν τραυματικές ψυχολογικές και σωματικές επιπτώσεις, συμπεριλαμβανομένης της απώλειας ζωής. Οι ομάδες των Πατρών Χωρίς Σύνορα έχουν διαπιστώσει πόσο κανονικοποιημένες έχουν γίνει οι επαναπροωθήσεις, καθώς και την παντελή απουσία προστασίας για τους ανθρώπους που αναζητούν ασφάλεια στην Ελλάδα.

Παρά τα εκτεταμένα και αξιόπιστα τεκμήρια, οι ελληνικές αρχές, η ΕΕ και τα κράτη-μέλη δεν έχουν τιμωρήσει τους αυτοργούς αυτών των παραβιάσεων. Αυτό το κλίμα ατιμωρησίας επιβροθά στην ενίσχυση και κανονικοποίηση αυτών των απάνθρωπων πρακτικών. Όπως περιγράφει αναλυτικά αυτή η έκθεση, οι βίαιες πρακτικές επαναπροωθήσεων προξενούν σωματικό και ψυχικό πόνο, με επιπτώσεις στην υγεία, την ασφάλεια και τη ζωή των ανθρώπων που επιχειρούν να αναζητήσουν προστασία στην Ελλάδα.

- Οι Πατροί Χωρίς Σύνορα κάνουν έκκληση στην Ελληνική Κυβέρνηση και τους Ευρωπαίους ηγέτες να λάβουν όλα τα απαραίτητα εκείνα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι άνθρωποι που αναζητούν προστασία στην Ελλάδα αντιμετωπίζονται με ανθρωπιά και αξιοπρέπεια. Σε αυτά περιλαμβάνεται ο άμεσος και μόνιμος τερματισμός όλων των επαναπροωθήσεων και βίαιων πρακτικών στα σύνορα, η διασφάλιση των συνεχιζόμενων δραστηριοτήτων έρευνας και διάσωσης στη θάλασσα και της εγγύησης πρόσβασης των ανθρώπων σε δίκαιες διαδικασίες άσυλο και σε ανθρωπιστική και ιατρική βοήθεια κατά την άφιξη, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις τους βάσει του Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Δικαίου.

- Οι Πατροί Χωρίς Σύνορα κάνουν έκκληση στην Ελληνική Κυβέρνηση να δημιουργήσει ενεργά ένα ευνοϊκότερο περιβάλλον για την προστασία της ακεραιότητας των ατόμων που αναζητούν άσυλο και ασφάλεια. Η συνεχιζόμενη ατιμωρησία των αυτοργών της βίας σε βάρος αιτούντων άσυλο, μεταναστών και προσφύγων πρέπει να αντιμετωπιστεί με αποτελεσματική λογοδοσία και ανεξάρτητη παρακολούθηση, ενώ πρέπει να δοθεί άμεσα τέλος στους δυσανάλογους περιορισμούς και την ποινικοποίηση των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών που παρέχουν βοήθεια στους νεοαφικηθέντες.

- Οι Πατροί Χωρίς Σύνορα κάνουν έκκληση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τα κράτη-χορηγούς και άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ να χρησιμοποιήσουν κάθε διαθέσιμο μηχανισμό για να διασφαλίσουν τη λογοδοσία και τη συμμόρφωση με το Ευρωπαϊκό και Διεθνές Δίκαιο.

⁹⁷ Ειδική Εισηγήτρια των Ηνωμένων Εθνών για την κατάσταση των υπερασπιστών των ανθρώπινων δικαιωμάτων: [Preliminary observations and recommendations](#), Αθήνα, Ιούνιος 2022.

⁹⁸ Βλ. για παράδειγμα Διεθνής Επιτροπή Νομικών, [Greece: Criminalization of the humanitarian support to migrants must end](#), Ιανουάριος 2023.

⁹⁹ Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, [Trial of human rights defenders helping migrants](#), Ιανουάριος 2023.

¹⁰⁰ Διεθνής Αμνηστία, [Greece: 'Farcical' trial of Sean Binder and rescue volunteers begins next week](#), Ιανουάριος 2023.

¹⁰¹ [Mandates of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association; the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders; and the Special Rapporteur on the human rights of migrants](#), OL GRC 1/2021, Μάρτιος 2021. Συμβούλιο Εμπειρογνομητών για τη Νομοθεσία περί των ΜΚΟ, [Επιμετρο στη γνωμάτευση περί της συμβατότητας με τα ευρωπαϊκά πρότυπα των πρόσφατων και προγραμματιζόμενων τροποποιήσεων της ελληνικής νομοθεσίας σχετικά με την εγγραφή ΜΚΟ σε μητρώο](#), Νοέμβριος 2020. Διεθνής Αμνηστία, [Europe: Punishing compassion: Solidarity on trial in Fortress Europe](#), Μάρτιος 2020.

¹⁰² Για παράδειγμα, τον Αύγουστο του 2022 η ομάδα των Πατρών Χωρίς Σύνορα ειδοποιήθηκε για μια ομάδα 24 ανθρώπων που χρειάζονταν βοήθεια στη Σάμο, ωστόσο οι τοπικές αστυνομικές αρχές τη σταμάτησαν για 80 λεπτά για να ελέγξουν τα διαβατήρια και τα τηλέφωνα των μελών της. Στη διάρκεια μιας επείγουσας παρέμβασης τον Σεπτέμβριο του 2022 στη Σάμο, η ομάδα των Πατρών Χωρίς Σύνορα υποχρεώθηκε να ανοίξει κάθε κιτ τροφίμων και ρούχων για να ελεγχθεί – μια χρονοβόρα διαδικασία που διήρκεσε πάνω από μία ώρα, τη στιγμή που η ομάδα προσπαθούσε να προσφέρει επείγουσα βοήθεια.

¹⁰³ Για παράδειγμα, [Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου](#), Άρθρο 1, Άρθρο 14(1). [Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων](#), Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, [Σύνταγμα της Ελλάδας](#), Άρθρο 5(1).

¹⁰⁴ Refugee Support Aegean, [No monitoring of fundamental rights violations in Greece without independent and effective mechanisms](#), Ιούνιος 2023. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου [Press release](#), Ιούλιος 2023 ; Human Rights Watch, [Greece: disparities in accounts of Pylos shipwreck underscore the need for human rights compliant inquiry](#), Αύγουστος 2023 ; OHCHR, [Greece: UN experts call for safe, impartial border policies and practices](#), Αύγουστος 2023.

¹⁰⁵ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, [Μηχανισμός καταγραφής περιστατικών άτυπων αναγκαστικών επιστροφών: Ενδιάμεση έκθεση](#), Ιανουάριος 2023.

¹⁰⁶ Έχει συσταθεί μια ειδική επιτροπή εντός του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης με τα ανθρώπινα δικαιώματα (άρθρο 50 του νόμου 4960/2022), με την αρμοδιότητα να παρακολουθεί τις διαδικασίες και την εφαρμογή της εθνικής, ευρωπαϊκής και διεθνούς νομοθεσίας στους τομείς της προστασίας των συνόρων και της διεθνούς προστασίας. Ωστόσο, μέχρι τη στιγμή που γράφονταν αυτές οι γραμμές, η επιτροπή αυτή δεν έχει παράγει κάποια αποτελέσματα, καθυστερώντας έτσι τις προσπάθειες για λογοδοσία.

¹⁰⁷ Διεθνής Αμνηστία, [Greece: Violence, Lies and Pushbacks](#), 2021.

© MSF/Evgenia Chorou

210 5 200 500 www.msf.gr

 [msf.greece](https://www.facebook.com/msfgreece) [msfgreece](https://twitter.com/msfgreece)

 [msfgreece](https://www.youtube.com/msfgreece) [msfgreece](https://www.instagram.com/msfgreece)

 MEDECINS SANS FRONTIERES
ΓΙΑΤΡΟΙ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ